

Lutrski kres.

Legenda.

»O, kakšen lep kres so zažgali nocoj
na trgu velikem v Ljubljani!
Ne, takšen ni gorel še tukaj nikdar . . .
O, pridite gledat, kristjani!

Tri dni so vozili ljudje jih na kup
te lutrske bukve slovenske.
Imeli so skrite več let jih doma
možje krivoverski in ženske.

In osem parizarjev — čujte, ljudje! —
na trg so jih vkup navozili!
Kopico visoko iz biblij, postil
pred rotovžem tam so zložili!« . . .

In švigala vest ta od ust je do ust
ko blisk na večer po Ljubljani;
In vreli kres gledat iz ulic so vsch
na trg radovedni meščani.

In kres je že gorel . . . Prekrasno je v zrak
vzdigaval se plamen krvavi
in trg razsvetljeval prostrani je ves,
kjer stala je glava pri glavi.

In prav pred grmadoj stal sam je škof Hren
in stal je kapitelj častiti;

a njemu nasproti postavili tam
očetje so se jezuiti.

Na trgu pa slišal se stok je in jok,
in glasno si čul godrnjanje . . .
Preklinjali so in grozili s pestmi
razjarjeni tam luteranje . . .

In ogenj objemal in lizal naprej
ta bukev je kup velikanski;
in zdelo se je, kakor pekel bi sam
požiral ta greh luteranski . . .

Oh, stokal je Mozes in ječal na glas,
ker v svinjsko je usnje bil vezan;
in v strašnih se mukah tam zvijal je Job,
ves nov še in z zlatom obrezan . . .

Oh, kaj siromaki trpite nocoj,
preroki veliki in mali!
še v sužnjosti tam babilonski nekdam
vi toliko niste prestali . . .

V plamenih popenja zdaj pesem se v zrak,
O Salomon, tvoja visoka!
In iskre žareče tod meče okrog
modrost sedaj tvoja globoka . . .

Kralj David pobožni, častitelj žen,
skladatelj in pesnik sloveči, —
ah, psalmi nas tvoji ogrevajo zdaj,
nocoj so v resnici — goreči!

O, sveti učenci Spasiteljevi,
ubogi vi evangelisti!
Ah, ni li dovolj, da trpinčili vas
so svoje dni zli antikristi?

Na smrt črez petnajst stoletij ste spet
obsojeni radi, neradi . . .
in z vami vred novi je ves testament
obsojen na smrt na grmadi . . .

In vedela pač inkvizicija je,
da rade ne bodo gorele
te bukve upornikov trmastih,
kovane v železo, debele.

Zato pa so z oljem polivali jo
kopico, da prej se je vnela.
Še branjevka Urška iz Kurje vasi
je s piskrčkom v roki prispela!

Prispela je s piskrčkom olja in ga
po bukvah izlila vesela;
no, potlej pa tista grmada je res
prav rada, prav rada gorela!

In ko je že pozno, pozno v noč
vse bilo do tal pogorelo,
»Te Deum laudamus!« — zapel je škof Hren —
»zvršili veliko smo delo!

Zgoreti bi moral bil pravzaprav
naš Trubar tako na grmadi!
Le škoda: sežigati žive ljudi
ni bilo več takrat v navadi!

Pa tudi tako je vse dobro sedaj!
Spat gremo lahko zdaj, kristjani!
Heretične misli poslej — to stoji! —
ne bodo vznemirjale sladkih noči,
ne spanja nam v beli Ljubljani!«

Peter Pavlovič.

Pojasnilo. Protireformatorji so, kakor priča zgodovina, sežigali protestantske knjige. Tudi ti legendi je podlaga zgodovinski dogodek. Škof Hren piše v svojem »koledarju« pod datumom 9. januarja l. 1601.: . . . »publice combusti jam altera vici libri haeretici in foro magna cum haeticorum confusione.« Ta dan jih je bil dal sežgati tri vozove. Dne 17. marcija pa piše: »Buecher ver-brennet am freyen Platz nahent beim Pranger zu Crainburg.« (Citat škofa Hrena mi je povedal gosp. P. pl. Radič.)

Sedanji graški knezoškof dr. Schuster pa trdi v svoji knjigi: »F.-Bischof Martin Brenner«, 1898, na str. 496., da je bilo l. 1604. sežganih v Ljubljani osem voz protestantskih (slov.) knjig . . .

Ela.

Spisal Emil Palunko.

I.

galerije so bučali okrogli akordi vojaške kapele, in v dvorani so se v sladkem šumu vrteli elegantni mladi pari. Dekletom so žarela lica, prsi so se jim nadimale, in drobne nožice v lakiranih cipelicah so se jim drsale po gladkem parketu, da so vzvibravala vršiča krila ter se opletala okoli drobnih gležnjev. Gospodom so mahljali razmršeni kodri po potnih čelih, in na ustnicah jim je poigraval samodovoljen nasmeh. Zdaj pa zdaj se je kateri nagnil k malemu ušescu svoje plesavke ter pošepetal kako poredno ljubkost. In gosposdične so temneje zardevale, ustnice so se jim stresale, plesavci pa so jih še viharnejše vrteli v divjem plesu, in medsebojno drhtenje se je v lahnem razkošju izmenjavalo . . .

Devčičeva Ela je vsa razžarjena pritekla k materi.

»Mamica, mamica, prosim te, drži mi ta dva buketa!«

Temni očesci sta se ji strastno lesketali izza dolgih trepalnic, usteca so ji podrhtevala, in drobni prstiči so ji nervozno hiteli zapenjat gladke rokavice.

»Ah, ti vešča!« se je zaježila mati, ljubkujoč jo s pogledi. »Saj boš vse potrgala! Glej, kako pomilovalno te gleda gospod adjunkt!«

Toda vznihu deklece je ni poslušalo; z dražestnim smehljajem se je obrnila k čakajočemu adjunktju ter se oklenila njegove desnice.

Plesali so četvorko.

Ela je bila presrečna. Kakor v sladkih sanjah so ji poskakovale vitke nožice v lahnem ritmu kadrilje. Z blaženimi pogledi je obsipavala vsakoga, kakor bi hotela celemu svetu oznaniti: »Glej, jaz sem srečna! Veseli se z menoj!« . . .

Finale!

Elino srce je bilo hitreje, kolikor urneje so se ji premikale nožice. Njen žametni pogled je božal adjunkta Lovreka, in razgreta njena ročica mu je vračala stiske.

Galop!

Kako silno ji je bilo srce v burnem plesu! Lovrek jo je strastno pritiskal k sebi, in njegove ustnice so se dotikale njenih kodrov.

»Gospodična Elica — jaz bi vas ugriznil v vaše drobceno ušesce!«

In za trenotek je čutila njegovo vroče lice na svojih razžarjenih sencih. Od razburjenosti je malce prebledela, a srce se ji je tako razkošno zasmajalo, telesce ji je tako sladko strepetalo, da je krčevito zatisnila oči. Kri ji je bušila v lica, in korzet ji je postajal pretesen.

II.

»Čirri-birri-birri, čirri-birri-birri, koko-lolo. Čirri-birri-birri, čirri...«

Njen dražestni glasek je zvonko trepetal po salonu, in njeni mehki prstiči so lahkotno priigravali akorde po klavirju. Žvrgolela je že vse popoldne kakor zaljubljen škrjanček v lepo poletno jutro. A kadar ni znala temu ali onemu napevu besed, tedaj je tiho pripevala:

»Jaz ga ljubim, ljubim . . .«

Včasih pa so ji ročice mirno obležale na slonokoščenih tipkah, glavica se ji je povescila, temnorjava očesca so se uprla v neko sanjavo daljavo, mokro svetlikajoč se izpod težkih trepalnic, in drobna nožica je le še mehanski dvigala in spuščala pedal . . . Mislila pa ni ničesar. Gledala je v daljo, in po ušesih ji je šumelo vedno isto:

»Jaz ga ljubim, ljubim . . .«

Okoli tretje ure je imel priti adjunkt Lovrek, da pojdejo skupaj na izprehod. Ela je postajala vedno bolj nestrpna.

Njena sestra, triindvajsetletna gospa Tilda Gajšekova, jo je ironski pogledovala. Sedela je pri oknu s prekrižanima nogama in pletivom v naročju. Njen krasni obrazek — popek rdeče vrtnice — z malinastimi ustnicami, svetlimi črnimi očmi, obrobjen s kodravimi temnimi lasmi, se je od časa do časa oziral na ulico za pasanti.

»Kam si danes vedno tako zamišljena, Ela?« je vprašala nagajivo.

»Oh, Bog ve kam! V tvojega moža najbrže!« In ko si je predstavljala debelega, plešastega Gajšeka s ščetinastimi brki in velikansko spodnjo čeljustjo, se je morala polglasno zasmijati. »Kako je mogoče takega dedca ljubiti?« si je dejala tiho.

»Ah, ah, gospici Eli se zljubi zbadati!«

V sobo je stopila mati.

»Tri bo ura. Odpravita se!«

»Aj, mamica!« je vzkliknila Tilda, »nekaj ti moram povedati! Ali si že slišala? Klasinčeva Olga se je zaročila z juristom Dražanom . . . Jeseni pa je delal prvi izpit in — pogorel!«

»Klasinčeva Olga?! Hm! — Ela, poišči mi moje zimske rokavice!«

»Pa našo Elo, mamica! — ali si slišala? — to so ljudje tudi že zaročili z abiturijentom Muhičem. Gospodična Elica pa jim je pokazala osla . . . Ah, njen ideal je vse kdo drugi! Visok, lep, črnih brčic, malce sentimentalen — pa zlat nanosnik seveda . . . Uhh, tale Ela, prihuljenka!«

S hodnika se je čul glas Lovrekov.

Ela je temno zardela, ko ji je stisnil roko. Le en hip mu je zalesketal njen pogled naproti, potem sta se zastrli čarni očesci s temnimi vejicami, katere so se od časa do časa dvigale z neko dražestno težkočo. Naslonila se je na klavir, z desnico nervozno prebirala tipke in z levico vejala po zraku.

Gospa mama in gospa Tilda sta ugibali z adjunktom, kak izprehod bi si izbrali. Starikavi gospe Devčičivi je igral poredno zapljljiv smehlaj na ustih, kakor bi hotel opozarjati na njeno novo taštvo. Gospa Tilda pa je, koketno mežikajoč s svojimi krasnimi črnimi očmi, fiksirala mladega moža . . .

Domenili so se, da gredo pod Rožnik. —

Solnce je bleščalo na krasnem zimskem nebu in milijonkrat odsevalo iz drobnih zrcalc mladega snega. Nad hosto tam doli proti barju se je valil oblak dima, bel in svetel kakor »briljant« v postojnski jami. Izmed drevja je prisopilhal notranjski vlak, in njegove šipe so strepetavale v blestečih solnčnih žarkih.

Tu pa tam se je usula kepica snega s kakega smrekovega vrha ter završela med vejami in jih otepla. V gozdu je skrivnostno šuštel in pokalo pod tajajočim se snegom stisnjeno listje in dračje.

Izmed vej košatega hrasta je sfrfetala jata vran in vreščeč legla na polje, po cestnem blatu pa so brskali in poskakovali čivkajoči vrabci . . .

Ela je postala otožna. Hodila je sama ob kraju poti in z dežnikom drezala v sneg. Zdaj pa zdaj se je sklonila in nagrabila z levico snega; mehanski ga je drobila in stiskala z zardelimi prsti. Dobro ji je del mraz, ki ji je lezel v meso in hladil vroče žile.

Zadaj so korakali mati, Tilda in Lovrek v živem razgovoru. Elo je vsaki trenotek vznemiril adjunktov živahni govor in Tildin razposajeni smeh.

»Ah, ta Tilda . . . koketa! — Brr . . . taka koketa!« In jezila se je na tihem ter namrdnila rdeča usteca.

»Toda, gospod Lovrek, kje izveste vi vse to? Haha — in vi še pravite, da smo me ženske čenče, opravljivke . . . Oh, pa da si v moški družbi kaj takega pripovedujete!« Tilda je govorila živahno, pretirano živahno, in njen smeh se je zdel Eli afektiran; a oči so ji blestele tako vroče, mameče in se vdirale tako globoko v adjunkta, kakor bi hotela, da imajo besede zanj popolnoma drug pomen.

»Saj ni ravno tako hudo, milostiva! To so pač javne tajnosti. Zakaj bi bile te samo za ženske? In vrhutega — je to imenitna zadača!«

»Haha, seveda — pikantnosti! Kako hlastate za njimi! Kakor ribe pu krušnih mrvah!«

Lovrek se je prisiljeno nasmehnil. Saj je ni poslušal; zagledal se je bil v plombo na njenem levem podočnjaku, ki se je pri pregibanju prožnih ustnic lesketala v vrsti alabastrskih zobcev.

»Apropos! Gospa dr. Krznarja še vedno ljubkuje s komijem Moravcem.«

»Seveda, seveda — parada je vedno večja!«

»To vam je mož, ta Krznar! Veste, kako je dejal gospe Juranki? — Ne, boremu komiju pa ne prodam svoje časti! Boga mi, da ne!« Gospa Tilda je oponašajoče porinila pest predse. »Hahaha, in ta revež še vedno prodaja svojo čast!«

»Ha, kdo pa je kriv, da je Moravec samo komi.«

»Da, da, če bi bil okrajni glavar . . . To bi bilo nekaj čisto drugega!«

Tilda se je tako od srca smejala; da so se ji oči zasolzile . . .

Ela je bila zaostala. Hotela se je jeziti na Lovreka, Tildo, mater; hotela je, da ne bi ljubila »tega domišljavega doktorčka«, da bi ljubila četudi tistega omladnega Muhiča, njega pa prezirala, čisto navadno prezirala . . . In vendar se ji je zdelo tako naravno, da ga ljubi, da jo ljubi tudi on, da jo mora ljubiti tudi on . . .

Kako je bilo n. pr. zadnjo nedeljo!

Lovrek je bil — kakor danes — prišel, da gredo skupaj na izprehod. In primerilo se je, da sta ostala sama v sobi.

»Gospodična Ela, jaz bi imel grozno veselje, plesati en valček.« In zavrtel se je po parketu.

Pripevajoči znani »dunavski valček«, je razprl roke, kakor bi jo prosil, da zapleše z njim. Zdajci mu pade nanosnik na tla; Ela ga naglo pobere in skrije za hrbtom.

Kako iskreno se je smejala!

»Gospodična, jaz sem slep brez nanosnika. . . Gospodična Elica!«

Ona pa je poskočila in zbežala . . . Končno jo je ujel. In ko je stala pred njim, vsa zasopla, solznih oči, je hipoma začutila na

ustnicah poljub — prvi poljub, in potem drugega, tretjega, in krog života se je je ovijala njegova krepka roka . . .

Pa ona ni bila užaljena po tem nepričakovanem napadu. »Saj to se razume! On me ljubi — in jaz ga ljubim, ljubim . . .«

»Jaz ga ljubim, ljubim . . .« Pri teh besedah ji je vedno brnel po ušesih napev onega znanega refrena: »Ti si moja Minka, moja . . .«

Pred Lovrekom se je čutila tako odkrita, tako domača! Najraje bi bila skočila predenj, stopila na prste, sklenila roke na hrbtu, in s tistim sladkim, naivnim nasmeškom bi mu dejala: »Ljubček — na!« In pomolila bi mu svoja dražestno nagubana usteca . . .

Sama ni vedela, kdaj se je ustavila. Oni trije so korakali enakomerno dalje. Opirajoč se ob dežnik, je narisala z desnim čreveljcem srce v sneg.

Tedaj je zaklicala mati:

»Zakaj zaostajaš, Ela?«

In v tistem hipu je prifrčala kepa snega ter ji obrsnila krilo in izpodbila dežnik.

»Kaj rišete po snegu, gospodična?« se je smejal Lovrek in tlačil novo kepo.

Ela je naglo zabrisala svoje »srce«, potem pa tudi zagrabila snega in ga vrgla v adjunkta. Gospa Tilda si je slekla rokavice in priskočila Eli na pomoč. In sempatja je celo gospa mama zalučila kepico snega v razposajenega Lovreka.

V običnem smehu je postala tudi Ela živahna in vesela. Lica so ji pordela, in njen zvonki smeh ni nehal sekundirati adjunktovim šalam . . .

In še pozno v noč, ko je že čula biti prvo in drugo uro po polnoči, in je še vedno ni preobladal spanec, ji je vriskala razigrana duša: »Jaz ga ljubim, ljubim . . .«

III.

Ela se je vračala iz šole.

V levici je nesla svojo veliko risarsko mapo, z desnico pa je graciozno privzdigovala krilo. Previdno so ji stopale nožice po blatnem trotoarju. Ljudje, ki so jo srečavali, so hodili kakor sence mimo nje.

Njen romantiški duh se je bavil s sliko, katero je zadnje dni komponirala . . .

Nizek balkon, okrašen z gostim zelenjem in cvetjem. Pod balkonom park z belimi stezicami, okroglimi gredami in košatim grmovjem . . . — Noč. Izza oblaka je ravno zalesketal mesec . . . Izmed zelenja na balkonu se je sklonila globoko črez ograjo dekliška postava v bledorumenem empirskem predpasniku. Vitke roke

je pomolila mlademu možu, ki se vzpenja z vrta proti nji. In ustnice obeh se ljubijo v dolgem poljubu . . .

Mlada umetnica je ravno premišljevala, kako podstavo bi dala svojemu junaku, da bi lažje segel do ljubice. Ali naj si prinese mizo iz vrtné lope, ali naj si privali bližnji, v visoko leseno posodo vsajeni oleander? . . .

Iz premišljevanja se je zbudila, ko je dospela do doma. V veži je srečala Hechtovo Fino iz prvega nadstropja. Morala ji je povedati, kako izvrstno se je včeraj zabavala. — Potem je naglo hitela v drugo nadstropje. Hotela je že planiti v svojo sobico, ko jo je nenadoma ustavil — Lovrekov glas. Slišati ga je bilo iz salona.

Rdečica ji je potemnila lica, in s tihimi koraki je stopila po mostovžu do vrat. Prav na lahno jih je malce odprla, in čudila se je, da ji je srce tako silno vznemirjeno.

Pri klavirju sta stala Lovrek in Tilda. Adjunkt je imel klobuk na glavi, kakor bi odhajal, in Tilda ga je nežno silila k vratom.

»Pojdi, pojdi, ljubček! Ela pride vsaki trenotek!« Mehko ga je pobožala po licu ter mu ljubko namežiknila. On pa jo je strastno privil k sebi, in njiju ustnice so se spojile v razkošen poljub . . .

»Zvečer torej v gledališču, Tilda! Gotovo!« . . .

Ela pa je bliskoma stekla po stopnicah navzdol. V obraz je bila bleđa, oči so ji bile široko odprte, in prsi ji je hotelo razgnati.

V prvem nadstropju so se odprla vrata. Umazana dekla je stopila na hodnik ter stresla nekaj črez ograjo na dvorišče.

Ela se je zbegana ustavila.

Po stopnicah je že hitel Lovrek . . . In Ela se je obrnila, kakor bi ravnokar šele prihajala domov.

»Ah, klanjam se, gospodična Elica! Vi prihajate že iz šole? Kako ste spančkali, gospodična? — Zvečer pridete v gledališče seveda? Dr. Oblak nam je odstopil ložo . . . Ampak, kako ste bleđi, gospodična! Ali ste slabo spali? Ubožica, malo mačka imate, kaj ne da? . . . Toda oprostite, gospodična, hiteti moram! Na svidenje torej!«

Stisnil ji je ročico, katero mu je mehanski ponudila, ter odhitel. Ona pa je zadržavala sapo ter naglo stekla navzgor . . .

Mapo je vrgla na mizo, zimsko čepico na posteljo in s stisnjenimi ustnicami ter krčevito odprtimi očmi je stopila k oknu. Roke je tiščala k prsim, in bleđo čelo je pritislila na ledeno šipo.

Dolgo je zrla s slepim pogledom skoz okno — potem pa je težko zdihnila; oči so se ji naglo zaprle, ustnice bolestno zategnile, in izmed gostih trepalnic ji je zdrknila po licu debela solza . . .

Božji jezik.

Spisal Fran Ilešič.

III.

Lucija Aneja Seneke satira o smrti Cezarja Klavdija
(41—58 po Kr.):

Cezarja Klavdija apokolokintoza ali pobučenje.

Mislil vam sporočiti, kaj se je dogodilo v nebesih dne 13. oktobra za konzulov Azinija Marcela in Acilija Aviole, onega leta, ki je bilo začetek presrečnega Neronovega veka (58 po Kr.). Niti sovraštvo niti ljubezen ne bo govorila iz mene, a če me kdo popraša, odkod da vem vse tako gotovo, no, nato ne bom nič odgovoril, nič, če se mi ne bo hotelo. Kdo me naj prisili? Saj vem, da sem postal svoboden mož, odkar je zapustil svet oni, ki je bil urešničil rek, da mora človek biti rojen ali kot mogotec ali kot norec. Če se mi bo pa zljubilo odgovoriti, bom rekel, kar mi bo prišlo ravno na jezik. Kdo je kdaj od zgodovinarja zahteval prisege, kdo zapriseženih prič? Ako pa bi kljubu temu trebalo navesti vir, pa vprašajte onega, ki je videl, kako je šla v nebesa Druzila, sestra in obenem ljubica Cezarja Kaligule; vprašajte onega srečnega senatorja Livija Gemina, ki je za to pričanje dobil od Kaligule lepo plačilo 250000 denarjev. Isti mož bo rekel, da je videl tudi Klavdija, kako je šel v nebesa, seveda šepaje, ne z odmerjenimi koraki. Hočeš, nočeš, oni mož mora videti vse, kar se godi v nebesih; saj je nadzornik Apijeve ceste, ki drži od večnega Rima mimo še bolj večnih grobov rimskih mogočnejšev čez Kapuo v Brundizij, po kateri je šel med bogove, kakor je znano, tudi blaženi Avgust in Tiberij Cezar. Vendar ti bo ta mož odgovarjal na takšna vprašanja le na samem, javno ne bo nikdar zinil o teh rečeh; kajti odkar je v senatu prisegel, da je videl Druzilo v nebesa iti, a mu v zahvalo za to divno poročilo ni nihče verjel novice, se je s svečanimi besedami zaklel, da ne bo črnil besedice, če bo tudi na očitnem mestu videl koga pobijati . . . Vse, kar sem slišal od tega moža, hočem zanesljivo in jasno povedati — prisegam na njegovo neskaljeno srečo, ki mu jo želim . . .

»Phoebus je bog po krajših poteh že kazal se zemlji,
Temnemu Snu da odstopi časa vrhovno poveljstvo;

Že je državo si bratu na škodo razširila Luna,
Zima ostudna je trgala kras bogate jeseni;
Ker se je Bakh, nam dragi gospod še dražjega vina,
Staral, páberke redke pobiral je pozni trgavec.«

Mislím, da me boste bolje umeli, če povem, da je bilo meseca oktobra, dne 13. oktobra. Ure vam natanko ne morem povedati — lažje se bodo filozofi zedinili nego ure — toda recimo, da je bilo med šesto in sedmo uro. »To pa je predebelo!« mi pravite, »pesniki se trudijo in potijo, opisujoč solnčni vzhod in zahod, in ne puste niti poldneva v miru; ti pa hočeš na ta način preskočiti to nesrečno uro?«

»Že je bil v dve polovici razdelil bog Phoebus nebá pot
In bližajoč se noči je tresel utrujene uzde,
Doli poševno vozeč, poševne pošiljal je žarke.«

Klavdija je jela dušica siliti, a izhoda ni našla. Tedaj je poklical Merkurij, ki se je vedno izredno veselil bistrumnosti njegove, eno izmed treh Rojenic Sojenic k sebi ter ji rekel: »Ti kruta ženska, kaj pa pustiš trpeti siromaka, ki ni zaslužil tako dolgotrajnih muk! Že 64. leto se bori s svojo drago mu dušo — dušico. Zakaj ga sovražiš! Dovolí vendar, da jo vsaj enkrat pogode astrologi — vedeževavci, ki ga zaman pokopujejo vsaki mesec, odkar je postal vladar. In vendar se ni čuditi, če mu ne morejo določiti smrtne ure, saj nihče ne ve za njegovo rojstno uro. Kdo je namreč kdaj sploh mislil, da je bil kot človek rojen? niti njegova mati ne. Stori svojo dolžnost:

»Smrti ga daj: prestól naj zasede boljši naslednik!«

Toda rojenica Kloto je odgovorila: »Hotela sem mu, zares pri Herakleju, še dodati malo časa, da bi obdaril z državljanstvom i ono malo število tistih, ki ga še nimajo. Sklenil je bil namreč, da hoče v togi videti vse Grke, Galce, Hispanjole, Britance. A ker je z druge strani dobro, da ostane vsaj za seme nekaj tujcev (= nedržavljanov), pa se naj zgodi, kar želiš.« In vzela je zaboj ter potegnila iz njega tri vretena, eno je bilo neumnega Avgurina, drugo blaznega Babe, tretje pa Klavdijevo. »Te tri«, je rekla, »hočem vse v enem letu v kratkih presledkih izročiti smrti, da ne pojde Klavdij sam na drugi svet. Bilo bi namreč zelo neprimerno, če bi ga hipoma pustila samega, ko jih je še ravnokar videl toliko tisoč za seboj, pred seboj, okoli sebe; toda ta dva tovariša mu bosta za zdaj dovolj.«

»Rekši besede, je zvila z vretena umazane niti,
Z njimi kraljeve prestrigla je Klavdiju čase življenja.
Lahesis pa — nebeške lase ji prepletajo rože,
Čelo, sencé lavorika si svóji, pierska rastlina —

Suče bleščečo se nit iz volne ko sneg se bleščeče,
 S srečno roko predoč, a spredena nit, glej, dobiva
 Novo brž barvo: obe se ti preji čudita sestri.
 Volna še ravnokar bela spreminja v zlato se rdeče:
 Zlatega veka sijaj že z niti se širi po zemlji.
 Nič ne prenehajo: blažene sreče saj predejo runo,
 Polne roke so veselje jim, preja uspešna veselje.
 Samo od sebe hiti jim delo, se suče vreteno,
 Gladka jim vije se nit izpod prstov brez vsakega truda.
 Leta Titona presegajo, Nestorja leta množijo . . .
 Phoebus veselo pomaga, pojoč o časih bodočih:
 Zdaj jim živahen ves strune udarja, zdaj volno podaja;
 Vse so zavzete njegovega petja, ne čutijo truda.
 Bratove strune slaveč, od srca slaveč njega pesmi
 Spredle so več nego s'cer: človeško usodo presega
 Slavljeno delo. »Nikarte nehati«, jim pravi Apolon,
 »Zmaga naj bridko usodo, ki smrtnikom žuga se smrtjo,
 On, ki je meni podoben po licih, podoben po diki,
 Niti je slabši po petju niti po glasu: Zemljanom
 Blažene čase bo dal, zakonov molčanje prekinil.
 Kakor razžene danica zaran bežče zvezdice
 Ali se hesperus dviga, ko vračajo spet se zvezdice,
 Kakor se solnca veliko oko ogleduje po svetu,
 Kadar je zora zmagavka ovila ga z rožnatim dnevom —
 — Ravno so zlata kolca zdrčala iz zlatih zatvornic —
 Tako se bliža že Cezar, Nerona že takšnega vidi
 Roma; sijajni obraz se mu sveti v blisku pogleda,
 Gosti mu kodri se vijejo s temena v tilnik.«

Tako je pel Apolon, Lahesis pa je storila, kar je pel on, ker je tudi ona bila naklonjena temu vrlemu možu; s polno roko je zapredla ter še posebej Neronu obilo let podarila. Klavdija pa, tako vele vse tri sestre, naj ljudje spremljajo k zadnjemu počitku, kliče: »Zdravstvuj! hvala bogu!« In on je res globino svoje dušice izčrpal ter s tem končal svoje laži-življenje. Izdihnil je, komedijante slušajoč — komedija je bila zanj pri kraju! — — — — — Zadnje besede, ki so jih ljudje slišali iz njegovih ust, so bile: »V blatu se valjati«.

Kaj se je pozneje godilo na zemlji, to bi bilo odveč pripovedovati. Saj veste to le predobro: kar je splošno veselje vtisnilo spominu, to se ne pozabi. Nihče ne zabi svoje sreče. Pač pa slišite, kaj se je godilo v nebesih: za resnico jamči poročevavec.

Jupitru se je naznanilo, da je prišel nekdo, mož dokaj lepe postave, precej siv, da pa se kreta neprestano, kakor da bi komu pretil: neprenehoma da namreč giblje z glavo in nerodno vzdiga

desno nogo. Vprašali da so ga, katere narodnosti je, a da je odgovoril nerazločno in zmešano: njegovega jezika da ni umeti, da ga ne ume ni Heraklej ni Avgust.

Tedaj je ukazal Jupiter Herakleju, da naj gre iznova spoznavat, katere narodnosti da je tujec. Herakleja je bil prvi pogled hudo zmedel, tistega Herakleja, ki se ni bal niti najhujših nestvorov: ko je videl ta neznani obraz, nenavadno hojo, slišal glas, ki ga ni slišati od nobenega bitja na kopnem (le pri pomorskih zverinah ga čuješ), ta votli in pritrtri glas, je mislil, da mu je zdajci prestat trinaesti trud. Ko pa ga je zdaj natančneje opazoval, se mu je vendar zdel človek. Približal se mu je torej ter mu grški — bilo je to lahko umljivo Klavdiju kot grkoljubu, ki je v grškem jeziku spisal dvajset knjig tirenske, osem kartaške zgodovine — to-le rekel:

»Kterim ljudem si rojak, in ktero ti rodno je mesto?«

Ob teh besedah se je Klavdij močno, močno razveselil; bili so mu znani glasovi, dočim prej božjega jezika ni nič razumel; tudi se je nadejal, da bo i ondi kaj Grkov, mož — filologov, katerim bo lahko prodajal svojo črkarsko znanost, in da bo kaj zanimanja za njegovo zgodovino. Zato se je takisto učeno s Homerjevim verzom predstavil rekoč:

»S Troje me mesta vihar je zagnal na Kikonov obrežje.«

Resničnejši pa bi bil sledeči verz, ki je tudi Homerjev:

»Trojo sem mesto razdjal, pogubil sem nje prebivavce.«

In uveljavil bi se bil Herakleju, temu ravnodušnemu, odkritosrčnemu človeku, če ne bi bila prisotna Mrzlica, ki je bila prišla z njim: vse druge bogove je bil pustil v Rimu. »Ta človek«, pravi Mrzlica, »ti pripoveduje gole laži. Jaz ti to pravim, ki sem živela z njim toliko let: v Lugdunu je rojen, Lugdunca zreš; šestnajst milj daleč od Viene je rojen, pravi Galec je. Zato je — kot Galec tega ni smel opustiti — razdejal Rim. Ta mož je sin mesta Lugduna, kjer je dolgo vladal Licinij, ki je bil po rodu Galec in je ondi tiranski postopal. Ti pa, Heraklej, ki si več sveta potlačil, nego katerikoli mulogonec ali »tlakotlak«, gotovo Lugdunce poznaš in veš, da je mnogo milj med Ksantom in Rodanom.«

Zdaj je vzkipeł Klavdij in mrmraje — kajti le mrmrati je mogel — dal duška svoji jezi. Kaj pa je hotel pravzaprav reči, tega ni nihče razumel: tako nejasno so doneli njegovi glaso vi božjim ušesom. V resnici je ukazoval, naj odvedejo Mrzlico na smrt, in sicer z ono kretnjo svoje hrome, le za ta posel dovolj močne roke, s katero je

imel navado kot cesar obglavljati ljudi. Zaukazal je, da se ji vrat prereže, a živa duša se ni zmenila za njegov ukaz.

Tedaj je rekel Heraklej: »Poslušaj me in pusti bedarije; pri nas glojejo miši morilno orožje. Brž z resnico na dan, da ti ne iztepem iz glave teh neumnih muh.«

Te besede je govoril Heraklej precej osorno in ostro, a vendar ni imel toliko odločnosti, da bi bil založil norcu kakšno črez pleča. Sicer pa je bila že postava silnega junaka dovolj grozna za Klavdija, da je pozabil šal ter spoznal, da tu v Olimpu mu bode pogrešati vpliva, ki ga je imel v Rimu kot »petelin«, ¹⁾ ki največ premore na gnoju; kolikor se je sploh moglo razumeti, je izpregovoril to-le:

»Nadejal sem se, da se boš ti, Heraklej, najpogumnejši izmed bogov, pri drugih zame potegnil: in če bi me kdo, sem si mislil, vprašal po znancu, ki bi me mogel priporočiti, sem namerjal tebe imenovati, ker me vrlo dobro poznaš« . . .

Heraklej je v tem hipu čutil, kako sladko je biti na glasu vplivnega moža, četudi le priporočitelja pri vsemogočnih bogovih; prijel je šepastega klijenta ter ropotaje z njim udaril v nebeško dvorano. ²⁾

»Kolosalno!« se je zdajci zadrł Ares, ki drugega ropota ni maral slišati nego rožljanje svoje bridke sablje. »Robotost! Da se mi prestraši tankoživčna Venera, ki ljubi mir in tihoto ljubezni.«

»No, seveda, Heraklej, od tebe ni nič boljšega pričakovati — ne čudim se, da si ti tako udrł v zborovalnico; saj tebi ni nikdar nič dovolj zaklenjeno — nikdar še nisi kazal olike, vsega se lotiš robato, s silo; vidi se ti pač, odkod da si — parvenu!« In Ares se je zopet približal s čuvstvom misleči Veneri.

Nato izpregovori ves ogorčen bog Merkurij: »Je li res, da bi ta človek rad postal bog, ki še nikdar ni pravilno izgovoril nobenega stavka? Tako željo se drzne gojiti — a izreči je sam ne more? Bog mora biti samostalen, sam svoj odvetnik, od drugih neodvisen, absoluten govornik . . . Vse življenje je prebil, zabil v svoji spalnici; ker ne ve več, kaj bi ondi počel, iztika zdaj po nebeških kotih ter hoče postati bog; premalo mu je svetišče v Britaniji, kjer ga barbari častijo in molijo kot boga —«

Zdaj pa je posegel Jupiter vmes; prišlo mu je na misel, kako nedostojno da je, vpričo neposvečenih oseb zborovati. »Dovolil sem vam«, je dejal, »da ga izprašujete, vi pa ste govorili kakor v zboru

¹⁾ Latinska beseda gallus pomeni Galca (= Klavdija) in petelina.

²⁾ Tu je latinski tekst pokvarjen, ima večjo vrzel; ta izmišljeni stavek jo naj izpolni.

— le bolj divje, tako kakor v gostilnicah. Želel bi, da se držite discipline. Kakršenkoli je ta mož — kaj bo si mislil o vas!»

Da Klavdij ne bi slišal zborovanja, so mu veleli odstopiti. Nato je prvi govoril oče Jan: silno pameten bog, ker gleda obenem »naprej in nazaj« — s svojima dvema obrazoma. Ta je mnogo lepega povedal in sicer z zgovornostjo, ki si jo je mogel pridobiti le na rimskem foru, kjer je iz svojega svetišča poslušal vse javne obravnave; zapisnikar mu kar ni mogel slediti; zato jaz tudi nimam namena njegovih besed doslovno sporočiti. Dosti je govoril o veličini bogov: da ne sme ta čast postati vsakdanje blago. »Nekdaj«, tako po priliki je dejal, »je bila velika reč, postati bog; dandanašnji ji gine vrednost... Toda želeč, naj se ne bi videlo, da govorim le zoper osebo in ne za stvar, predlagam, da sploh nihče več ne postane bog izmed njih, ki »zemlje uživajo sadež«, ali izmed njih, ki jih redi »žitorodna zemlja«. Kdor bo zoper ta sklep božjega starešinstva kot bog izklesan ali slikan, tega sem že zapisal peklenskim pošastim in glasujem za to, da ga damo med sužnji pošteno bičati.«

Nato vpraša Jupiter za mnenje sina Vice Pote, ki je bil sicer bog »minorum gentium«. Ta je ljubil denar, živel od dobička, rad prodajal občine in (male) državice. Njemu se je spodobno približal Heraklej in se mu taknil uhlja. Zato pa je sin Vice Pote govoril tako-le: »Ker si je divni Klavdij po krvi v sorodu z blaženim Avgustom, takisto z blaženo Avgusto, katero je povzdignil sam med bogove, in ker prekaša isti Klavdij vse smrtnike daleč v modrosti, zato sem teh misli, da bodi divni Klavdij odslej bog — bog po vsi resnici in pravici, in da se ta božanska izprememba pristavi »Meta-morfozam« Ovidijevim« ...

Različni so bili predlogi, in zdelo se je, da zmaga Klavdij. Heraklej namreč, videč, da je njegovo železo v ognju, je tekal semtertja ter govoril: »Svet stoji na prošnjah, dobroto za dobroto! Sedaj gre za mojo reč, ki sem se zanjo zastavil; če boš ti kdaj česa želel, bom ti v zahvalo vse storil: roka roko umiva.«

Tedaj se je vzdignil blaženi Avgust, da pove svoje mnenje, in je govoril velezgovorno: »Zbrani očetje, vi ste mi priče, da še nisem govoril, odkar sem postal bog. Vedno opravljam mirno le svoje posle. Toda zdaj ne morem več molčati in skrivati svoje nejevolje, ki jo še vikša stid.

Ali sem zato na kopnem in na morju naredil mir? ali sem zato udušil državljanske vojske? zato z zakoni mestu Rimu dal trdno podlago, zato jo s stavbami okrasil, da se mi sedaj naklanja tolika

sramota?! Ne najdem primerneга izraza, zbrani očetje: vse besede zaostajajo daleč za mojo sveto jezo! Ta človek, zbrani očetje, ki, se zdi, da ne more niti muhe spoditi, je ljudi tako' izlahka moril kakor muhe: koliko jih je umoril samo v svoji in moji lastni rodovini — da ne govorim o premnogih imenitnih možeh, ki jih ima na svoji vesti. Tale človek, ki ga tam vidite, ki se je toliko let skrival za mojim imenom, se mi je za vse to zahvalil s tem, da je dve Juliji, moji pravnukinji umoril, eno z mečem, drugo z lakoto, potem pravnuka Lucija Silana. Povej mi, blaženi Klavdij, zakaj si te-le umoril, predno si preiskal njih krivdo? Ti si tudi ubil soprogo Mesalino, ki sem ji ravno tako praded kakor tebi. »Ne vem nič o tem«, praviš ali bi pravil, če bi znal rabiti vsaj človeški jezik — zlodej te vzemi! Da nič o tem ne veš, to je grše nego, da si moje in svoje sorodnike pobijal!

Premislite zdaj, zbrani očetje, kak nestvor bi bil rad sprejet med bogove. Poglejte vendar njegove telo! zares bogovi so bili slabe volje, ko so ga poklonili svetu.

Kdo naj tega človeka časti kot boga? kdo naj vanj verjame? Naposled niti o vas nihče ne bo več mislil, da ste bogovi, ako boste jemali take ljudi medse.

Sklep: zbrani očetje, če sem častno zavzemal svoje mesto, če nisem nikomur nikdar trdo odgovarjal, maščujte meni storjeno krivico! Predlagam sledeče — bral je svoj pisani predlog — :

Ker je blaženi Klavdij umoril dva zeta, Lucija Silana in Krasa Velikega, Skribonijo, taščo svoje hčere, Mesalino, svojo soprogo, in druge brezštevilne poštenjake, zato predlagam, da se strogo postopa zoper njega, da se mu ne dovoli priziv, da se brž ko mogoče spravi s pota, da nebo zapusti v tridesetih dneh, Olimp v treh dneh.«

Klavdij se je hotel sicer braniti, a ker ga nihče ni razumel, se je brž glasovalo; večina je bila za Avgustov predlog. In takoj ga je Merkurij zgrabil za vrat ter ga vlekel v spodnji svet — pekel —

»Tjakaj, od koder se, pravijo, nihče ne vrne.«

Ko sta stopala Merkurij in Klavdij v Rimu po Sveti cesti, je vprašal Merkurij nekoga izmed ljudstva, kaj da pomeni oni hrup in ono tekanje, ali je morda Klavdijev pogreb. In res, bil je Cezarja Klavdija pogreb, velika sijajnost; kajti ščedeli niso niti denarja niti skrbi, in videti je bilo, kakor da pokopujejo boga. Flavtistov, trobent, in drugih glasbil nihče ni bilo, toliko, da je to dišindol celič celo Klavdij. Vse je bilo veselo, jasnega obraza; rimsko ljudstvo se je izprehajalo, radujoč se svobode. Samo Agaton se je jokal in nekaj

drugih sebičnih odvetnikov, ki so za Klavdija tako dobro ribarili v kalni struji . . . Ko je svoj pogreb ugledal Klavdij, tedaj je spoznal, da je mrtev. A veselil se je te proslave svoje osebe in bi bil najraje še dalje gledal veličastno-ginljivi prizor svojega pogreba. Toda prijel ga je božji sel Merkurij in ga vlekel čez Martovo polje — s prikrito glavo, da bi ga kdo ne spoznal; in med Tiberio in Sveto cesto, ondi, kjer je Veliki kanal in so »vrata smeti«, sta se spustila v doljeni svet.

Prej pa je bil že tja dospel po bližnjici Narcis, njegov oproščenec, da lahko dostojno sprejme svojega milostnega gospoda, in mu je zdaj prišel nasproti, fino umit in načičkan, kakor da je ravno prišel iz kopeli, ter dejal: »Kaj, bogovi prihajajo k ljudem?!« — »Teci, teci«, mu reče Merkurij, »ter naznani naju prihod.« Oni pa je hotel svojemu gospodu še več laskavih ljubeznivosti povedati, a Merkurij mu je iznova ukazal, naj hiti, in ko se je Narcis obotavljal, ga je izpodbodel s svojo šibo. Narcis se je brž spustil v tek. Ker vodi tu pot neprestano navzdol, zato je prišel tudi Klavdij, dasi ves protinast, hipoma k vratom Plutonovim: tu je ležala, kakor pravi Horacij, stoglava zverina, ki je gibajoč se strašno tresla svojo grivo; malo je vznemirilo Klavdija, ko je zagledal črnega, grivastega psa — vaju je bil le svojega ljubljénčka, belega psička. In z mogočnim glasom je izpregovoril: »Klavdij Cezar prihaja.«

In glej, ploskaje z rokami, se prikaže takoj zbor pevcev, pojoč: »Evo ga, veselimo se! veselimo se!« Bili so to: Gaj Silij, designovan konzul, Junij Pretorij, Sekst Tral, Mark Helvij, Trog, Kota, Tekt, Valent, Fabij, rimski vitez — ki jih je bil dal nekdanj Narcis v smrt odvesti. V sredi te skupine pojočih mož je bil pantomim Mnester, ki ga je bil Klavdij svoje dni radi lepšega okrajšal za eno glavo.

Novica o Klavdijevem prihodu se je hitro raznesla, celo do Mesaline tja v ženski oddelek. Kar usuli so se proti oni strani, odkoder je prihajal Klavdij, najprej oproščenci Polibij, Miron, Harpokrat, Amfej in Feronakt, ki jih je bi Klavdij naprej poslal v spodnji svet, da mu pripravijo pot; za njimi sta prišla dva prefekta, Just Katonij in Ruf, Pompejev sin, potem prijatelji Saturnij Lucij in Peto Pompej, Lup in Celer Azinij, bivši konzuli, nato dve nečakinji, zet, tast, tašča, sploh vsi sorodniki. In zabranili so mu pot kakor prava vojaška četa. Ko jih je Klavdij ugledal, je vzkliknil: »Vse polno prijateljev! Kako pa ste vi sem prišli?«

Tedaj pa je rekel Peto Pompej: »Kaj praviš, krutež vseh krutežev? Ti še vprašaš, kako smo sem prišli? Kdo nas je sem spravil,

ali ne ti, morivec svojih sorodnikov in prijateljev? Hajdi na pravico! Jaz tebi tukaj pokažem sodnikov stolice!»

Po teh besedah ga siloma odvede k tribunalu podzemnega sodnika Eaka; ta je preiskoval po zakonu Kornelijevem o zavrtnih morivcih; Peto je obtožil Klavdija kot zločinca, ki je umoril: trideset senatorjev, tristo in petnajst rimskih vitezov, navadnih ljudi pa več, nego je listja in trave.

Prestrašen se je oziral Klavdij okrog, išoč kakega zagovornika, toda ni ga našel prijatelja. Naposled je stopil izmed množice Pavel Petronij, stari njegov pivski brat, zgovoren baš kakor Klavdij, ter zahteval, da bode on zagovornik; toda niso mu ugodili. Zdaj je prebral Peto Pompej pismeno tožbo med velikim hrupom in rabuko. Petronij je poskušal ugovarjati, toda Eak, mož pravice, mu je zabranil ter obsodil Klavdija, ne da bi bil zaslišal drugo stranko, češ:

»Kakor on drugim, mi njemu — uživa naj isto pravico«.

Nastala je smrtna tišina. Vsi so strmeli radi tega nenavadnega postopanja; rekali so, da se še kaj takega ni nikdar zgodilo. Klavdiju se je seveda zdela ta njegova obsodba bolj krivična nego nova. Dolgo so se nato prepirali, kako kazni mu prisodijo . . . Po dolgem ukrepanju so sklenili, da je treba za Klavdija izmisliti novo kazni, da mu je odkazati kako neuspešno, neplodno delo, ki izvira iz kake strasti ter le-to strast zopet neti — delo brez konca in uthe. Tedaj je Eak razsodil, da mora igrati s kockami v kupici brez dna. In res je začel Klavdij takoj zbirati kocke, ki pa so mu letele skozi kupico na vse strani, in mučil se je z brezuspešnim delom.

Kar se prikaže Gaj Cezar Kaligula in si jame lastiti Klavdija za sužnja; privedel je tudi priče, ki so videle, kako je on Klavdija z bičem, s šibami tepel in klofotal . . . In res so podzemeljski sodniki Klavdija izročili kot sužnja Gaju, Gaj pa ga je izročil svojemu oproščencu Menandru, da mu pomaga v pravnih vprašanjih.

V prostih urah pa goji Klavdij z Menandrom, učenim Grkom, glasoslovje božjega jezika — žal, da tega ni storil poprej — ter išče najprimernejše abecede za božji jezik, pričakujoč, da se s temi raziskavami bolj proslavi, nego se je proslavil z novimi črkami, ki jih je bil izumel na zemlji za človeški latinski jezik.¹⁾ Skladnje se pa nista lotila; zato bi bila morala za božji jezik imeti čuvstvo.

¹⁾ Cesar Klavdij je uvedel v latinski pravopis tri nove črke, ki so se rabile za njegove vlade: $\equiv$ = v, γ = bs, ps, $\vdash$ = polglasnik med i in u.

(Dalje prihodnjič.)

Idealisti.

Tam pri mizi obloženi
 štirje gostje mi sedijo,
 pijejo mi rujno vince,
 sladko mi jedo pecivo,
 govore o tem in onem,
 kaj lepo je, poezija . . .
 Domačin je zdaj govorec,
 slušajo ga gostje štirje,
 kimajo mu zadovoljno. —
 Čujte, kaj jim je povedal,
 kaka bistra to je glava;
 tudi vi mu pritrjujte,
 z glavo včasih prikimujte! . . .
 Govoril pa jim tako je:
 »Slišal v svoji sem mladosti,
 da se pesnik vsak izpoje,
 in da s prvim sivim lasom
 mu pojema moč prvotna.
 Slišal sem, a verovati
 nisem hotel praznim marnjam;
 mislil sem, da pesnik srednji
 bi utegnil se izpeti,
 a nikdar ne velik pesnik,
 kakor Orel je na primer,
 ta naš divni, slavni pevec . . .
 A sedaj pa le verujem,
 vidim, da je res, kar čul sem;
 i naš Orel je opešal,
 dasi v letih je najboljših!
 Res, nekteri govorijo:
 »Vedno večji je ta Orel,
 vedno više se povzpjenja,
 in obzorje se mu širi,
 in veliko njega srce
 svet vesoljni že objemlje,
 vse človeštvo brez izjeme.«
 Toda čujte me, gospoda:
 Pevca vendar je naloga,

da nam kaže ideale,
 da nas drami, navdušuje
 za vse lepo, blago, sveto! . . .
 To storil je pesnik Orel
 v prejšnjih časih s polno mero,
 ko ljubezen je opeval
 v svojih sladkih slavčjih tožbah,
 ko nam pomlad je opeval
 v nedosežnih svojih odah,
 ko je pesmi pel večerne,
 vzbujal sladko hrepenenje,
 da si jokal, pa se smejal . . .
 In ti zlati vzori, vzori! . . .
 In sedaj kaj poje neki?
 Le vzemimo zadnje pesmi:
 Opisuje nam uboštvo,
 bedo, jad, smrt, glad, nagoto,
 vodi nas po bornih kočah,
 v gnusna vodi nas predmestja,
 grde slika nam beznice,
 pa propadlost po teh krajih . . .
 To res z vedno isto silo,
 Da jo vidiš to golazen,
 kako gnete se pred tabo,
 naga, lačna, zapuščena,
 kako vzdih, joče, kolne . . .
 Vprašam pa, je to umetnik,
 ki nam nudi te prizore?
 So li kmetje, so berači,
 ti kvartači, ti pijanci,
 kak predmet za poezijo,
 za to čisto božjo hčerko? . . .
 Nam blaže li srca morda,
 dvigajo jih proti nebu,
 ganejo li dušo našo? . . .
 Ha, gospoda, smešno, jeli?
 Smešno, to je, pa nevarno! . . .
 Vsa mladina ga že čita,

vse se zanj že navdušuje . . .	Bog jih živi pevce prave,
Peša vera, peša pravnost . . .	Bog jih živi ideale,
Žalostni so vam ti časi,	jasne, svetle ideale!
časi struje te »moderne«,	Zazveneli so kozarci,
teh »modernih« pevcev časi! . . .	trčili so štirje pivci,
Toda kaj bi se jezili,	dvignili kozarce polne,
dajte, pijte no, gospoda!	srkali v se idrale.
Trčimo na zdravje, dragi!	jasne, svetle ideale . . .

Ivan Šorli.

Noč.

Noč prihaja v mojo tiho sobo;
 luč umira pred menoj na mizi,
 v zadnjih iskrah že trepeče
 plamen —
 noč prihaja v moje trudno srce.

Izsušena že so moja lica,
 in izpraznjena je moja duša . . .
 vse raztrosil sem bogastvo svoje,
 vse do dna izpraznil svojo dušo —

In na stenah vstajajo počasi
 temne sence z bledimi obrazi,
 vame gledajo oči globoke,
 bližajo se mrtve mi roké . . .

Zdaj je tukaj veliki bankrot . . .
 Luč umira pred menoj na mizi,
 vame gledajo oči globoke,
 bližajo se mrtve mi roké.

Ivan Cankar.

Resignacija.

Na mojo pot ne trosi rož duhtečih —
 temna in strašna pred menoj leži;
 cvetovi jasni vsi bi oveneli,
 v režeče maske bi okameneli
 smehljaji tvoji sredi te noči.

Oj Anica, vse moje lepe sanje
 razpadle so že davno v prst in prah;
 vse, kar sem ti govoril, vse zlagano —
 pod haljo z biseri in zlatom tkano
 sem skrival svoje duše blazni strah.

Pred mano hodi smrt s korakom tihim,
 polaga mi na pot svoj temni prt —
 in luč umira, moje cvetje vene . . .
 Oj ne žaluj — odvrni se od mene,
 ti ljubica — pred mano hodi smrt! . . .

Ivan Cankar.

Gojko Knafeljč.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

IX.

Na svoj poročni dan se je zbudil Gojko po jako nemirnem spanju zelo zgodaj. Okna njegove spalnice so bila zastrta, da je bila še povsod tema, a on se je pretegnil po svoji navadi samo enkrat ter skočil z divana, na katerem je bil prenočil. Stopil je k oknu, odprl vetrnice na stežaj ter pogledal na nebo; le-to je bilo čisto jasno, samo nad goro se je vlekla dolga, svinčenobojna oblačna črta, ki je pa zdaj že nekoliko pordevala ter naznanjala, da se skoro prismehlja izza nje velika, zlatorumena solnčna plošča. Z vrta je priplul v sobo sveži jutrnji vzduh, pomešan z vonjem raznovrstnega vrtnega cvetja, temno-rdečih, že preveč razcvetlih rož, mnogobrojnih drobnostebelnih, živorumenih klinčkov in v skupinah nasajenih raznobojnih pelargonij . . .

Gojko je poslonel za hipec na oknu, dihajoč s polnimi požirki ta čvrsti, vonjivi vzduh. Ko se je obrnil, mu je preletelo oko sobno opravo. Prejšnje mobilije so bile iz te sobe izginile. Namesto ene sta stali na sredi sobe dve postelji, ena poleg druge, čisto novi, nizki, z visokimi, oglato izrezljanimi vzglavniki, pregrnjeni z najfinejšimi pregrinjali. V kotu se je svetlikal svetlo-likani umivalnik s potrebno pripravo za dve osebi, a ob južni steni se je čeperil nov, mehek divan za malo podolgasto-okroglo mizo, okoli katere je ždelo nekoliko divanu enako preoblečenih nizkih foteljev. Ob oknih so viseli dolgi, novi, krasni džutovi zastori, umetelno vezeni, težki in gosti, da niso prepuščali niti najmanjšega solnčnega žarka. Vse je dišalo po novini in dihalo iz sebe neko novo, Gojku dozdej nepoznano življenje . . .

Ko se mu je utrudilo oko v ti sobi, se je sklonil nekoliko naprej in pogledal skozi odprta vrata v drugo sobo, sprejemnico, ki je imela vrhutega še svoj poseben vhod; tudi tukaj se je vse svetilo v novi, solidni opravi. A svojo prejšnjo opravo je bil Gojko razvrstil v posebni sobi, ki je bila zdaj popolnoma natlačena, a je vendar obvarovala nekdanji svoj značaj, ki naj bi spominjal Gojka prejšnjih samčevskih časov . . .

Gojko je pogledal na uro.

»Komaj pet«, si je dejal, »še imam časa!«

Oblekel se je za silo, si nataknil na noge rdeče cipele, pretkane s silno velikimi zelenimi in belimi rožami, ter se začel izprehajati po sobi . . .

Dospel je v drugo sobo. Tam je ležala na stolu razgrnjena njegova svatovska obleka, a na mizi je blestela trda, na prsih v umetne gube nabrana, snežnobeļa srajca s svetlim, visokim ovratnikom, štirioglatimi belimi zapestniki in malo, belo svileni kravato.

Gojko je pristopil k vsakemu kosu posebe, ga pogledal natančno, pogladil, se nasmehnil ter ga zopet položil zadovoljno na prejšnji prostor.

Na mizi je ležal tudi izvod z duhovito pesmijo prigodnico, katero je bil zložil po naročilu čitalniškem pesnik Kukec. Bila je tiskana na podolgovatem, trdem, finem papirju in obrobijena z modernim zlatočrnim okvirjem.

Gojko je vzel pesem: v roko ter se vglobil v posamezne verze. Najbolj so mu prijali med drugimi ti-le:

»Ti naš ponos si, naša dika,
Ti čast si trga res velika;
Zato današnji tebi kliče dan
Iz grla bratskega pač vsak tržan,
Da jarma novega bi se privadil,
Se v njem v obilici otrok pomladil!«

In ko se je vglabljal v te divote, ki so mu migljale pred očmi, se je domislil vnovič tudi celoga sinočnjega večera, katerega se bode spominjal pač še v poznih letih svojega življenja.

Kako je že bilo?

Komaž se je bilo zmračilo, že je po tržkih ulicah vse vrelo in šumelo. Posebno velika gneča je bila nastala pred čitalnico, kjer so se zbirali pevci in bakljači. Odrasli so se pogovarjali glasno, otroci so ukali, kričali in žvižgali, dojenči so vekali, a vmes se je debelo glasil trški policaj, ki je siloma delal pot proti čitalniškim vratom.

Po ti poti so se skoro nato razvrstili bakljači, ponosno dvigajoč žareče svoje plamenice ter stopajoč na povečje kovača Tomka, ki je grdo gledal izpod črnih, gostih obrvi. In obrnili so se bili naprej proti »hotelu«, kjer je stanovaia gospodična nevesta. Tam so zakrožili pod okni veliko kolo, v katerega sredini so se razvrstili pevci. Vse je umolknilo kakor na povečje, in zazvenela je pesem: »Pozdravljam te!« Še so bili poslušavcem v ušesih njeni akordi, ko so pevci hipoma zaorili: »V boj!« Zatem so se vrstile še druge popevanke, a nazadnje je zavpila vsa množica »živio«, da je odmevalo daleč po tili dolini. Takoj nato se je ločila deputacija, ki je poklonila nevesti po pesniku Šilcu izgotovljeno pesem, ki je bila opremljena kakor njegova.

Tudi pesnik Šilec je dostojno rešil svojo čast, to so pričali posebno verzi:

»Krasna si kakor cvetka bela,
Ki v maju noč jo je spočela,
V beloti svoj'ga svež'ga lica,
Ti vsemu trgu boš kraljica . . .
Že danes Tebi kliče vse:
Bog živi Te, Bog živi Te!« . . .

Ko se je deputacija vrnila in je nekdo povedal, da je izročila nevesta predsedniku dvajset goldinarjev »za pijačo«, tedaj je vzkipela navdušenost do vrhunca, in pevci so zapeli spričo tega, ker je bil nevestin oče zvest služabnik cesarjev, še cesarsko pesem, takoj nato so udarili: »Oj Banovci« in stopali so v »koraku« nazaj proti stanovanju Gojkovemu, kjer se je bil izvršil isti vzpored.

Gojko je bil na izkazilu tolike časti tako ginjen, da se je zahvaljeval s solzami v očeh in neprestano mahal z debelimi svojimi rokami, kakor bi hotel objeti ves svet. Tudi on je podaril trideset goldinarjev in ni si mogel kaj, da ne bi bil odšel tudi sam s pevci in bakljači v čitalnico, kjer so ga nosili tudi nocoj po dvorani v divjem hrušču, mu napivali ter ga nazivali z vsakovrstnimi častnimi pridevki. Vrnil se je bil domov že po polnoči, dasi bi bil rad še ostal; a nekaj mu je govorilo, da se danes ne spodobi njemu to ponočevanje, da mora biti jutri čil in zdrav . . .

Ko se je bil vrnil sinoči domov, je bil sedel leno v naslanjač ter prekrizal noge čez kolena. Lica so mu plamtela od zadovoljnosti, in čelo mu je bilo vroče in polno. Roke, katere je bil iztegnil na vsako stran naslanjača ter položil na obestranski naslanjačev ročaj, so se mu tresle od velike razburjenosti, in srce mu je utripalo močno, da so se skoro čuli njegovi hitri, neenakomerni udarci. Okoli ustnic mu je krožil zadovoljen, blažen smehlaj, in ta zadovoljiva sedanjost mu je čarala pred očmi tudi lepo, jasno bodočnost.

Ko je tako nekoliko časa posedel, odmaknjen realnemu svetu, se je hipoma nečesa domislil. Naglo je vstal, odšel v sobo, kjer je imel zdaj svojo opravo; odklenil malo miznico ter potegnil iz nje šop pisem. Malomarno jih je zavrtel nekolikokrat v roki, se zaničljivo posmešnil ter pristopil z njimi k peči.

»To se mora vsekakor uničiti«, si je dejal ter odprl železna vrata.

Nato je zložil liste na kupček, drugega vrh drugega nekoliko poševno, da so bili med njimi zračni presledki. In pritaknil je k

njim tlečo vžigalico, si primaknil stol bliže peči ter zrl v mali rdeč-kasto-modri plamen, ki je začel kakor goreč jezik lizati prvi list. In papir se je začel vihti in krčiti, drobne črke so strepetavale, pordevale, črnele in izginjale. Plamen je švignil na drugi list, odtod na tretji, četrti, lizal in lizal, dokler ni bilo izpremenjeno vse v kupček črnega, zoprno dišečega pepela.

In Gojko je zrl hladnokrvno na ta prizor in niti mislil ni, koliko vzdihov, koliko kipečih in zamorjenih čutil je bilo napisanih na teh papirjih, ki so v tem hipu izginili brez sledu. Niti mislil ni na roko, ki je pisala te obupne vzklike . . . Čudno, danes prvič ni občutil nikakršnega kesanja, niti sence kakega milejšega občutka; vse mu je bilo kakor davno minole sanje, katerih se človek več ne spominja pri belem dnevu . . .

Pobrskal je malomarno s paličico po pepelu, vstal ter stopil vnovič k mizici. Na dnu med drugimi papirji je ležala slika Ivankina. Približal jo je očem, a jo takoj zopet odmaknil.

»Tudi ta mora za onimi«, je dejal poluglasno in nastavljal plamenečo vžigalico na ogel slike.

Ko ni prišla prva, je prižgal drugo . . . debeli papir je začel tleti . . . Postavil je sliko v peči pokoncu med paličicami železne mreže, in stlela je počasi do vrha ter se zvila kakor v neznosnih bolečinah. — Tudi po nji je udaril s paličico, in razpršila se je v pepel ! . .

Potem se je bil vrnil v prvo sobo, se oddahnil, slekel ter legel na divan, ugasivši luč. Dolgo ni mogel zaspati, slikajoč si z živimi bojami bližnjo bodočnost . . .

Gospod Gojko je položil iz rok slavnostno pesem ter se vrnil v prvo sobo, kjer se je začel takoj šumno umivati. Ko je danes premišljeval sinočnje dogodke, ni mogel več tako hladnokrvno misliti na to, kako je sinoči zažigal nekdanja ljubimska pisma. Nekam čudno ga je pogrel spomin nanja in nanjo, katere zadnjo sliko je bil uničil. Proti volji je moral misliti tja na daljnje predmestje, na ono sobico, kjer morda ona zdaj v obupu vije roke . . . Zamižal je, da ne bi videl prikazni, ki so se mu vsiljevale, potegnil z roko preko čela ter dejal sam sebi:

»Kar je, pa je! Zdaj sem na drugi poti in neumnost bi bila, da bi mislil še kdaj nanjo!«

Sveža, mrzla voda mu je ohladila čelo, in čez nekoliko časa je že zopet mirno sedel pri kavi, katero mu je bila donesla Neža . . .

Okoli desete ure so se začeli zbirati svatje v »hotelu«. Grahorjevi so bili povabili dve znani jim prijateljski družini iz Ljubljane, a Gojko je bil povabil razen svojih intimnejših prijateljev, Šaharja, Bindišerja in Weberja, ki je imel biti nevestin drug, tudi še ves čitalniški odbor ter vse trške uradnike od sodnika do davčnega pristava z družinami vred. Došla sta bila zjutraj s pošto tudi Gojkova brata Srečko in Lovro. Prvi je bil nižji uradnik pri pošti na Dunaju, a drugi trgovski potovavec v Celovcu. Razen teh je imelo priti še vse drugo trško učiteljsko osebje, a poveličevati sta imela slavnost s svojo navzočnostjo tudi oba pesnika Šilec in Kukec. Tudi čitalniški pevci so dobili svoj prostor. — K obedu v posebni sobi so bili povabljeni celo sinočnji bakljači, in prisedli so zraven tudi trgovski pomočniki Gojkovi; kajti prodajalnica je bila danes zaprta, in doma je ostala za varuhinjo samo Neža. —

Točno ob enajsti uri so stale pred »hotelom« pripravljene kočije. Svatje so bili že odpravljeni ter so nemirno stopicali po veži, čakajoč še neveste in ženina, katerih le še ni hotelo biti nizdoli po stopnicah...

Gori v prvem nadstropju pa je stala tačas v belem, dolgem, svilenem oblačilu, z drobnim belim vencem na glavi, Ana pred očetom in materjo. Njen krasni ohraz je bil bled, a izraz na njem odločen, skoro trd; solze ni bilo dozdej v njenem očesu. Takoj za njo je stal Gojko, ki je zdaj stopil k nji. Tudi on je bil videti zavarovan proti vsaki sentimentalnosti, a navzlic temu se mu je tresla roka, ko jo je podal nevesti.

Pred njima sta stala Grahor in Grahorica, a v ozadju je dokončavala Pavlina svojo toaleto.

Grahor je bil zelo resen, in svečan je bil njegov glas v tem trenotku.

»Zadnji hipi vama tečejo v samskem stanu«, je govoril glasno, in glas se mu je tresel. »Še je čas, da premislita ta važni korak, in bolje je, da se ta zadnji hip ločita v miru, nego bi si morda pozneje nakopala na glavo nesrečo in sramoto po kaki nepremišljenosti!... Hči moja! Kakor si bila dozdej poslušna meni in svoji materi, tako bodi vselej poslušna njemu, ki bode tvoj mož. V bodočem stanu naj ti bode vodilo to: misli mnogo, govori malo, delaj veliko, a potrpi — vse! — In ti Gojko, kateremu izročim ljubljeno svojo hčer, ti ji bodi skrben mož, ljubeč soprog, bodi ji podpora, a pred vsem odkritosrčen, zvest prijatelj! — Delajta skupno in previdno, bodita varčna in modra, in blagoslova božjega vama ne bode manjkalo! — V ime tega vama izročam zdaj očetovski svoj blagoslov,

želeč vama, da bi bil vajin zakon za zgled drugim zakonom, da bi bil tak, kakršnega sva preživela jaz in moja soproga!»

Grahorica si je v tem ves čas brisala oči, a tudi Grahorju je silila pri zadnjih besedah solza v oko.

Sklonil se je k hčeri ter jo poljubil na čelo — prvič, kar je bila odrasla. Tedaj se pa tudi Ana ni mogla več zdrževati; glasno je zaplakala in se ovila vratu očetovega. Rahlo jo je odtrgal od sebe in poljubil Gojka, katerega je tudi nekaj dušilo v grlu, da bi se bil najraje razjokal tudi sam.

Ana je objela mater, takoj nato sestro, in nekoliko časa ni bilo slišati po sobi drugega nego poluglasno ihtenje.

»Zdaj pa pojdite v božjem imenu!« je dejal Grahor skoro nato in odprl vrata na hodnik . . .

Kmalu so spodaj posedeli po kočijah, konji so potegnili, in vozovi so se pomikali proti cerkvi skozi dolgo in gosto vrsto rado-vednih gledavcev . . .

* * *

Sijajen je bil obed, pri katerem je bila zbrana odlična svatovščina. Kmalu se je bilo razvnelo veselje, vrstila se je napitnica za napitnico, vse bolj ali manj imenitne, kakršen je bil namreč govornik. Višek navdušenja pa sta dosegla govora Šilčev in Kukčev, ki sta slavila v vznesenih besedah pomen današnjega dne za oba novoporočenca. Velik vtisk je napravil tudi govor čitalniškega predsednika Malca, ki je slavil zasluge gospoda Knafeljca kot podpredsednika trške čitalnice. A tudi govor sodnikov, ki je bil posvečen Grahorju kot veteranu, ki se je boril s toliko častjo v Avstriji najnevarnejših časih za preljub domovino s čudovito hrabrostjo in vztrajnostjo, je provzročil mnogo »dobro-« in »živio-« klicev . . .

Vsem so rdeli obrazi, se svetile oči; vsi so govorili glasno, se burno smejali; nastajala je tišina samo takrat, kadar so zapeli pevci, ki so zadoščali povsem častno svoji nalogi . . .

Weber je sedel pri mizi poleg Pavline. Ta je bila danes nad vse dražestna in pristrčna, in Weber je moral nehote občudovati beloto in prožnost njene polti, se je moral nehote in kakor slučajno dotikati njenih žametastih, drobnih rok. In vselej, kedar se je ozrl v njene oči, so se mu videle le-te tako čudovito globoke, mile in vlažno-svetleče, da je hipoma začutil neko sladko omotico, iz katere se ni mogel iztrgati. Iz njenih rahlih, boječih, semtertja jecljajočih besed je posnel, da ga ona ljubi. — in to mu je delo dobro! Bil je ponosen na to ljubezen, a hkratu se mu je začela deklica smiliti, ker

ji ne more vrniti ljubezni, kakršne bi bila ona vredna. Pred oči mu je stopila Demetrija in njena ljubezen, in sklenil je, da ji ostane zvest, naj velja, kar hoče. — Le raztreseno je odgovarjal svoji sosedi, dokler ni ta nekako razžaljena umolknila, ko je uvidela, kaj ga muči. Weber je razumel, da jo je razžalil. Siloma se je otrsels prejšnjih misli ter jo zopet razvedril z laskavim govorjenjem . . .

V sobi je postalo neznosno soparno, vsi so že nekako težko dihali, in začeli so se družiti v pare, ki so se počasi izgubljali iz sobane po hodnikih, a tudi doli na vrt. Vse je bilo zaljubljeno.

Tudi Weber in Pavlina sta bila odšla na vrt.

»Ali jo jako ljubite?« je vprašala Pavlina hipoma svojega spremlevavca, pretrgavši neki povsem navadni razgovor.

Ustavila se je sredi vrtne poti, mu zrla naravnost v oko ter zaokrožila drobne ustnice na poreden smehljaj.

Weber je bil zmešan. Lagati ni bil vajen, a v ljubezenskih rečeh je bil premalo izkušen.

»Stopiva dalje, gospodična«, je dejal, »tam naju nekdo opazuje!«

»Ne, dokler mi ne odgovorite«, de ona odločno.

»Ako hočete torej zares vedeti, vam moram povedati, da — jako!« je odgovoril Weber ter se izkušal izmakniti njenemu žarečemu pogledu.

Ona je povesila glavo ter za nekoliko časa umolknila.

Stopala sta dalje, dokler ju ni zakrilo drugim šetavcem gosto, dišeče lepotično grmovje v ovinku.

In zopet je povzdignila k njemu svoje oko ter vprašala:

»Ali jo ljubite tako silno, da ne preostaje prav nič ljubezni za drugo?«

Stala je pred njim krasna kakor napol razcvetla roža, roke so se ji tresle od razburjenosti, in srce ji je utripalo, da ga je bilo slišati.

Weber je dejal odločno in trdo:

»Da — tako!«

Tedaj je pa ona strepetala; zravnila se je kvišku, naglo odhitela ter ga pustila samega.

Weber je uvidel, da je bil pretrd. Polastil se ga je namah srd in kes nad samim seboj.

Naglo je skočil za njo ter jo ujel za desnico. Ko je zagledal njen obraz, tedaj je opazil, da ji polzita nizdoli po licih dve debeli, svetli solzi.

Hotela se mu je iztrgati. A tedaj je pozabil vseh svojih sklepov, jo potegnil krčevito k sebi ter ji odpoljubil solzi raz lice.

»Ne, druge ne ljubim, tebe edino na svetu!« ji je šepetal strastno.
»Prej sem se samo šalil!«

»Ali res?«

»Da!«

In res je čutil v tem trenutku do nje neko ljubežen, ljubezen, a nje hipnega, burnega pojava si ni mogel raztolmačiti niti sam.

Pustila mu je, da jo je objemal in poljuboval. —

Počasi so se vračali gostje zopet v sobano, kjer so ostali še do večera. Pavlina je bila videti vesela in zadovoljna, a Weber se je vztrajno sukal samo okoli nje, da so ji bile že druge gospodične nevoščljive.

Iz sobane, kjer so bili bakljači, se je razlegal že precej šumen hrup, ki se je proti večeru še povečal . . . Vse je bilo zadovoljno! —

* * *

Neži je bilo predolgočasno, da bi bila sama doma. Gojko ji je bil prepuštil danes ključ od kleti, in Neža je vedela dobro porabiti to prostost. Napolnila si je najprej z baterijami svojo zevajočo skrinjo za poznejše čase, a zato si je privoščila najboljše kapljice, dokler se ji ni že začelo nekako vrteti. Tedaj je pa začutila potrebo, da je poklicala drobno, grbasto sosedo, ki je bila takoj pripravljena, da obere z njo vred nekoliko mastnih piščancev ter polži tudi nekaj drugih ostankov. Ta seveda je bila grozna klepetulja, in ker Neža tudi ni zaostajala, je bila celi popoldan in tudi še pozno zvečer kuhinja in Nežina soba polna regljanja. Ali na večer je ostala Neža zopet sama, in vino ji je bilo zlezlo v lase, da je komaj stala pokoncu . . .

Pozno je že bilo, ko je pridrdrala domov kočija, ki je dovedla Ano in Gojka. Stari Grahor je bil sploh nasprotnik običajnega potovanja novoporočenih parov vobče, zato je tudi želel, da ostaneta doma Ana in Gojko; to željo sta le-ta tudi vpoštevala in si prihranila kratko potovanje za poznejši čas . . .

Ana se je nehote stresla, ko je prestopila prag novega svojega domovanja, in obšla jo je neka slutnja, da ne bode nji ta hiša kraj miru in sreče. Ta čut se je je polastil še bolj, ko je zagledala pred saboj Nežo, ki je držala v eni roki svetiljko, v drugi pa vrček z blagoslovljeno vodo, a se je pri tem poslu zibala na desno in levo, naprej in nazaj, kakor bi jo kaj lomilo. Lice ji je bilo zabreklo, vijoličasto-rdeče, in iz ust ji je dišalo kakor iz soda. Usta so ji bila slinasta tja doli do podbradka.

Ana se je obrnila v stran ter proseče pogledala Gojka, naj jo odvede bržko mogoče. A Neža je že bila položila svetiljko na klop in začela škropiti z raztegnjenimi prsti najprej Ano, a potem Gojka, da so začele precej trepetati debele kaplje na njiju obleki.

»Bo . . . bo . . . bog . . . da . . . aj . . . sre . . . čo . . . čo . . .« je jecljala in hotela nadaljevati.

A Gojko je dejal:

»Že dobro, Neža, le pojdi spat!«

»Kaj? — Spat!« se je raztogotila Neža, in kar nič več se ji ni zadeval jezik. »Kaj? — Vi me gonite spat! Vi, ki sem vas stregla tako dolgo, kakor lastnega otroka, stregla, kakor — moža! Vi, ki sem vas toliko let . . .«

»Je že res, Neža«, je dejal Gojko še vedno vljudno. »Saj ti ne rečem ničesar; jaz samo pravim, da pojdi spat, ker si zaspana in trudna!«

Stopal je z Ano mimo nje. Ali Neža je bila popolnoma obsedena. Presedalo ji je, da je ni Ana nič ogovorila, ampak, da je zrla nanjo samo z gnusom.

»Ojej, jej,« je vpila za njima. »Mari bi bil vzel ono, ono tam v Ljubljani!«

Gojko je prebledel. Nič več se ni mogel vzdržati. Planil je nazaj proti nji, prijel jo trdo za rokav ter vlekel v njeno sobo.

»Da, da, ono tam v Ljubljani«, se je penila Neža še vedno, »ono, s katero imaš . . . imaš . . . o . . . o . . .«

Zamašil ji je usta, jo vlekel v njeno sobo, kjer jo je položil na posteljo ter zaklenil vrata za njo . . .

Stopil je nato za Ano ter dejal:

»Pijana je bila, da ne ve, kaj blede!«

Ali Ana ni odgovorila ničesar. Nekaj ji je stiskalo prsi, in najraje bi bila planila zopet nizdoli po stopnicah ter zbežala daleč, daleč, da je ne bi videl nihče več . . .

Drugi dan ni hotela vedeti Neža ničesar o vsem, kar se je bilo zgodilo sinoči; toda Gojko ji je izplačal, kar je imela še dobiti, ter jo odslovil še tisto jutro.

Neža je molče odšla, a posledica je bila ta, da je vedel še tisti dan celi trg o Gojkovem grehu, in da so si sikali to najnovejšo novico na ušesa stari in mladi s pravo slastjo. Samo Grahorjevi niso vedeli ničesar o vsem, ker si ni upal nihče črhiniti o tem v njih navzočnosti. A Ana je molčala kakor zid.

(Konec prvega dela.)

Dve tri o našem gledališču in naši drami.

Spisal A. Aškerc.

Slovenci imamo na vsem svojem ozemlju samo dvojce javnih gledališč, v katerih se igra tudi v našem jeziku, in to v Idriji in v Ljubljani. Igre se pač predstavljajo seveda tudi po mnogih čitalniških odrih. Toda take predstave so vendarle bolj lokalnega in privatnega pomena. Najvažnejše gledališče za nas je deželno gledališče v Ljubljani, kjer skrbi za slovenske predstave »Slov. dramatično društvo«.

Intendanca, ki prevzame nalogo, da daje slovenskemu občinstvu predstave v našem najlepšem gledališču, si naprti na svoje rame veliko odgovornost. Skrbeti mora za dober, raznovrsten repertoar in pa za dobre igravce.

Gledališče modernim narodom ni več tisto, kar je bilo n. pr. Grkom. Njim je bilo gledališče nekake druge vrste svetišče; bilo jim je torišče čistih umetniških užitkov, v zadnji vrsti šele kraj zabave. Grkom je bilo gledališče tudi čisto narodna, kulturna stvar v besede najboljšem pomenu. V grških gledališčih so imeli besedo samo prvaki grške dramatiške literature . . .

Tempora mutantur. Mi nismo Grki. Med nami in med Heleni leži tudi razdobje več nego 2000 let. In še marsikaj drugega leži vmes!

Po modernih gledališčih se igra večkrat, nego se je igralo v grški klasični dobi. Moderno gledališče potrebuje torej tudi več iger, večjega repertoarja, da more izhajati z njim celo sezono.

Moderna književnost in z njo vred seveda tudi dramatiška poezija ni dandanes več strogo narodna pri nobenem evropskem narodu. Snovi same in pa tendence modernih dram so čimdalje bolj občečloveške, socialne, čeprav piše vsaki dramatik iz milieuja svojega naroda in v svojem narodnem jeziku.

Odtod prihaja, da repertoar modernih gledališč ni nikjer pri nobenem evropskem narodu izključno »narodni«, ampak nekako mednarodni.

Ne Nemci, ne Francozi, ne Angleži, ne Lahi, ne Rusi ne upri-
zarjajo v svojih gledališčih samo svojih izvirnih: nemških, francoskih, angleških, laških in ruskih del. Povsod si pomagajo s prevodi. Umet-

nost je postala nekako kozmopolitično blago. Narod hoče narod spoznavati tudi v njegovih dramah; saj pravijo, da je drama slika iz življenja, ali bi vsaj imela biti . . .

Toda pri vsem tem smatra vendar vsaki evropski narod svoja gledališča za svojo narodno stvar. Za načelo velja vendarle povsod, da ima kako moderno gledališče v prvi vrsti namen: uprizarjati izvirne igre domačih narodnih pisateljev, v drugi vrsti pa potem tudi dobre igre vseh drugih narodov. Ta princip velja menda danes povsod.

* * *

Mi Slovenci se tudi glede teatra in dramatiške književnosti ne moremo primerjati z večjimi narodi. Razume se, da ne.

Prepozno smo se bili zbudili, prepozno smo vstali, prepozno smo šli na delo. Našim nasprotnikom niti sedaj ni ljubo, da se zavedamo svojega slovenstva in slovanstva, in najraje bi videli, da bi mi še dandanes životarili v temi duševne, socialne in gospodarske sužnjosti. Čuda torej ni, da nimamo preveč nadarjenih pisateljev; pravo čudo je le, da narod, ki nima ne ene svoje popolne srednje šole, ne ene univerze, narod, ki je razkosan na več provincij, koder se mu reže kruh ravnopravnosti po različnih merilih, narod, čigar veleposstvo je v tujih rokah, ki nima svoje velike trgovine in industrije, narod, ki živi pod vplivom močne reakcionarne struje . . . pravo čudo je, pravim, da ima takšen narod sploh par pisateljev, ki so napisali v svojem materinskem jeziku tu in tam nekaj takega, česar se jim ni treba baš sramovati pred svojimi gospodarji, ki imajo svojih nižjih, srednjih in visokih učilišč v izobilju . . .

Za nas tudi ni nikaka sramota, če dosedaj nismo imeli n. pr. dovolj spretnih dramatikov!

Krivo mnenje imajo o umetnosti, o poeziji sploh tisti ljudje, ki mislijo, da je razporedanje leposlovne književnosti v »liriko«, »epiko« in »dramatiko« že nekaka gradacija umetniške energije, da je ta šablonska kategorija že zunanji izraz umetniške in pesniške dovršenosti sploh. Če kdo spiše spis v dramatiški obliki, torej burko, dramo, veselo igro ali tragedijo, iz tega še ne sledi, da stoji takšen pisatelj zato, ker ima njegov spis dramatično obliko, nad lirikom in nad epikom!

Lirika in epika sta sami za sebe poseben način umetniškega ustvarjanja. Z zgolj umetniškega stališča imajo torej globoko občutena lirski pesem, prava balada, romanca, epos, povest, novela ali

roman enako estetično ceno kakor kaka drama. Kdor je o teh rečeh že kdaj temeljito mislil, mi pritrdi, da govovim resnico . . .

V liriki izlije umetnik-poet svojo dušo, svojo notranjost, svojo individualnost in nas prisili, da, čitaje njegove verze, čutimo isto, kar je čutil on sam, prisili nas, da pride naša duša v isto ali v podobno razpoloženje, občutje, v kakršnem se je nahajal lirik sam. In kako široko umetniško polje ima epik, bodisi, da piše v verzih ali v prozi! Kaj se da vse povedati v povesti, v modernem romanu! Romanopisec more v romanu razviti popolnoma svobodno svoje umetniške peroti, more gospodariti z barvami, kakor hoče; on ni navezan na konkretno občinstvo, ne na prostor, ne na čas, ne na kulisno tehniko. Fantazija mu pomaga preko vseh ovir časa in kraja. Hkratu pa se razvijajo njegove slike lahko veliko naravnje pred našimi očmi. Epik ima največjo svobodo v svojem stvarjanju. On je sam zase gospod, sam zase umetnik.

Dramatik torej zato, ker piše dramo, ni večji umetnik nego njegova tovariša: lirik in epik. Ne! Dramatik je le umetnik svoje posebne vrste. Po načinu, kako izraža on svojo umetnost, se razlikuje od lirika in epika. Dramatik je najobjektivnejši umetnik, ker na videz ne govori sam, ampak njegove osebe, ker nam ne pripoveduje, kar je videl v svoji domišljivosti, ampak nam kar naravnost kaže tisti dogodek v živih podobah pred našimi očmi. Dogodek iz življenja, ki si ga je ustvaril po resničnih študijah dramatiški pesnik, se razvija po njegovi volji na domišljenem prostoru in v gotovem času, pravzaprav v sedanjosti, pred nami. Mi ta dogodek gledamo neposredno. Mi vidimo kraj, kjer se razvija dejanje, gledamo osebe, ljudi, ki so zapleteni v ta dogodek, poslušamo te ljudi, kaj govore. Mi vidimo v drami življenje samo na sebi — njegove senčne ali solnčne strani. In kakor v življenju, tako sočuvstvujemo, gledajoč umetno življenje v drami, s trpini in preganjanci, jočemo in žalujemo z nesrečniki, občudujemo junake, spoštujemo značaje, smejemo pa se bedakom in norcem ter prostovoljnim ali neprostovoljnim komikom v življenju . . .

Spis v dramatični obliki je življenju podobnejši nego delo romanopisčeve. To je resnica. Tudi, če dramo samo čitamo, se nam dozdeva, da je pisatelj dogodek iz življenja naši fantaziji primeknil veliko bliže, nego pa bi bil to storil epik. Vpraša se seveda, koliko duha je vdihnil in vložil dramatik v svoje delo, in pa — kar je glavna stvar! — vpraša se, koliko realnosti, podobnosti življenju kaže dramatik v svojih prizorih!

Neogibno potrebno sicer ni, da bi se kak dramatiški spis moral uprizarjati na odru. Inteligenten in izobražen čitatelj si s svojo fantazijo dejanje lahko sam »uprizori«. In znano je, da so dramatiški spisi, ki se popolnoma niti ne dajo predstavljati na naših odrih, ker še nedostajajo potrebnih tehničnih in sceničnih pripomočkov, včasih najboljši. Dramatik piše in pesni pravzaprav najlože takrat, kadar ga vodi sama resnica, samo življenje, kadar pripušča uprizarjanje le imaginaciji čitateljevi. Kadar pa piše za »oder«, kadar se mu je ozirati na kulisko tehniko, takrat ima kolikor toliko že vezane roke in peroti . . .

Toda, da postane kak dramatiški spis meso in kri ter pravo življenje, treba, da se spis uprizori; dramatiški pisatelj potrebuje živih medijev, ki oživijo njegove osebe, on potrebuje dobrih igravcev!

Polovica uspeha kake igre pripada brez dvoma igravcem. Preizkušena resnica je, da inteligenčen ali naraven »genialen« igravec ustvari morda iz kake slabotne igre lahko nekaj, kar se da gledati, kar občinstvu ugaja in ga zadovolji. Na drugi strani pa je takisto res, da mora najizvrstnejše dramatiško delo na odru sramotno propasti, ako pride v roke neizobraženici, nevedčini ali zanikarnim igravcem in igravkam, ki pisatelja ne razumejo, ki se ne morejo živeti v njegove osebe, ali ki se svojih ulog nočejo naučiti.

Dramatiški pisatelj torej, ki je dovršil kako dramo, je izpolnil potentakem pravzaprav šele polovico dela: drugo polovico mora prepustiti dobrim uprizoriteljem . . .

* * *

Kakor pa govorjena, živa človeška beseda bolj vpliva na nas nego beseda čitana, kakor nas pristno življenje bolj miče nego abstraktna teorija: tako uprizorjena drama s svojimi življenja polnimi prizori na gledavce vprav velikansko vpliva.¹⁾

¹⁾ Moderni znanost, ki se peča z dušeslovjem množice (mase), je do kazala zanimivo dejstvo, da je ogromna razlika med sodbo, ki jo izreče posameznik, in pa med sodbo, ki jo izreče množina ljudi, zbranih na enem prostoru.

Sedaj je namreč dokazana na prvi videz paradoksalna resnica, da se duševne moči v kaki skupščini zbranih ljudi ne pomnožujejo, ampak le paralizujejo. Zatorej posameznik v množici sodi vsledar drugače, nego bi sodil sam. Masa vpliva nanj, da izgubi velik del svobodne volje in vsled tega velik del samostalne sodbe. V masi se vrši proces vzajemne sugestije.

Italijanski prof. Scipio Sighele piše v svoji knjigi: »Psychologie des Aufbaus und der Massenverbrechen. (Ponemči dr. H. Kurela.) 1897« na strani 299. in dalje: »Wer nicht abnorm ist, will, dass sein Buch gelesen, seinem Schauspiele applaudiert, sein Bild oder Status bewundert und verkauft

To so vedeli že Grki, to so vedeli Indi. Zato so tako visoko cenili gledališče in njegov vpliv na ljudsko maso.

wird. In dieser Hoffnung auf den Beifall der Filister denkt, arbeitet und kämpft er. Das Publikum ist der Minos unseres irdischen Fegefeuers. Es urteilt in erster und letzter Instanz. Aber seine Art, zu urteilen, ist nicht immer dieselbe, und das Urteil fällt deshalb mehr oder weniger begründet aus, je nachdem der Urteilsspruch gleichzeitig von Allen, oder nach längerer Zeit von den Einzelnen abgegeben wird. D. h. das Publikum, dass sich über ein Geisteswerk aussprechen soll, kann an einem Orte versammelt oder über einen grösseren Raum verstreut sein; es kann als Menge oder als öffentliche Meinung auftreten. Ein Buch wird nie so beurteilt, wie ein Drama. Daß Buch wird von Einzelnen gelesen, die sich dafür interessieren und sich in der Stille ihres Zimmers eine Meinung darüber bilden. Ein Drama wird von einer Menge Menschen gleichzeitig gehört, die sich unbewusst gegenseitig suggestiv beeinflussen... Ich verweise auf das Gesetz, wonach die Stärke einer Gemütsbewegung in geradem Verhältniss der Personen wächst, welche sie am selben Orte und zur selben Zeit fühlen... Es ist ein grosser Unterschied, ob man auf ein versammeltes Publikum oder auf viele weit verstreute Menschen wirkt... Objektiv betrachtet ist das Urteil eines weitverstreuten Publikums sicherer und richtiger... Die Woge der Ergriffenheit, die uns dann zum Herzen steigt und uns, wenn wir sie im Theater oder in einer Versammlung erfahren hätten, sofort zu brausendem Beifalle hingerissen haben würde, verschwindet spurlos und einsam zwischen den vier Wänden unseres Zimmers... Das wunderbarste, was die Menge auszeichnet, ist gerade ihr Vermögen, die einzelne Persönlichkeit aufgehen zu lassen in ihrer ungeheuren Seele, die von der ihrer einzelnen Glieder völlig verschieden ist. In ihr verliert das Individuum sein eigenes Denken und Fühlen und wird das blinde Werkzeug unbekannter Seelen... Dazu kommt, dass jede Aeusserung des Genies vor der Menge gewisse Gefahren läuft. Die Psychologie der Menge — sie ist in dieser Beziehung der des Weibes ähnlich — ist aus Grausamkeit und Widersprüchen gemacht und springt ohne Uebergang von einem Gefühle zum anderen... Ich möchte sagen, dass bei der Beurteilung eines Buches die eine Meinung die andere ähnlich beeinflusst, wie in einem Saale oder auf einer belebten Strasse die Bewegungen eines Individuums durch die Anwesenheit oder das Zusammentreffen mit anderen Individuen beeinflusst werden, während das plötzlich zustande kommende Urteil eines Theaterpublikums... eine psychologische Einschnürung bedeutet, welche jede Selbstständigkeit des Denkens und Fühlens hindert, wie in einer Volksmenge durch die unmittelbare Berührung der Leiber die freie Bewegung der eigenen Glieder nicht nur gehindert, sondern auch absolut unmöglich gemacht werden kann. Und deshalb muss man wünschen, nicht von der Menge, sondern vom Publikum beurteilt zu werden, wie man auch gern unter Menschen ist, aber ungern in einer Menge...«

Tako sodi Sighele o množici in njeni kritiki. Ta znanstvena raziskavanja so za našo dobo velike važnosti. Primeri o tem problemu tudi dunajski tehnik »Zeit«, 1899, 7. aprila.

Vpliv in pomen gledaliških predstav poznajo tudi takisto vsi današnji kulturni narodi; saj so baš gledališča po naših mestih navadno najlepše stavbe.

»Kaj je pravzaprav gledališče?« — je pisal v svojih »Literarnih študijah«¹⁾ ruski kritik Bjelinskij — »To je pravo svetišče umetnosti! Ko stopite vanje, se ločite od zemlje, se ločite od življenskih odnošajev! . . . Vi tukaj ne živite s svojim življenjem, ne trpite s svojimi skrbmi, ne radujete se s svojim blaženstvom in ne trepetate za svojo opasnost. Tukaj izgine vaš hladni »jaz«, v plamenem eteru ljubezni. Ako vas muči težka misel o težavnem naporu vašega življenja in o slabosti vaših moči, jo tukaj pozabite; ako je duša vaša kdaj hrepenela po sočuvstvu in oduševljenju . . . tukaj vzplameni ta žej v vas z novo neukročeno močjo . . .«

Pisatelj A. Skljjar, ki je v imenovanem ruskem mesečniku objavil, boljše rečeno, ponovil besede Bjelinskega, pravi v svojem članku »Sovremenny ruskiy teatr« za besedami Bjelinskega: »Kdo izmed nas občuti (dandanes) v gledališču ta visoka, navdušena čustva, ki jih je občutil Bjelinskij? Res, mi še nazivamo po stari navadi gledališče hram Melpomenin, toda ta naziv je že davno izgubil svoj resni zmisel. Kaj pa se je zgodilo takega v tem času? Ali smo mi postali taki suhoparneži in neobčutneži, da nas gledališče ne zanima več? Ali nas tako zavzemajo zadače dejstvenosti, da za gledališče ne maramo? Ne, o umetnosti govorimo mi veliko več, nego so govorili kdaj poprej; in mi celo oživljamo pozabljene teorije čiste umetnosti . . . Zgodilo se je to, da je gledališče — padlo!²⁾

¹⁾ Posnel iz časopisa »Русская Мысль«. 1898. XII. str. 49. (mala).

²⁾ Še eden vzrok bi se dal navesti, zakaj včasih najboljše, klasične igre ne privabijo ljudi v gledališče!

Od neizobraženih slojev ljudstva seveda, žal, ne moramo zahtevati, da bi hodili gledat umetniško dovršene drame.

Izobraženo občinstvo velikih modernih mest pa se deli dandanes na dva skrajna velika tabora. V enem so ljudje, ki so utrujeni od duševnega dela, drugi pa so utrujeni od raznih užitkov in naslad in pa od — »dolce far niente.« Ti poslednji so takozvani blaziranci.

Ljudje, od duševnega dnevnega napora utrujeni, često niso zmožni, da bi gledaje in poslušaje kako resno dramo zvečer še mislili in si napenjali živce. Blazirancem se pa od same lenobe in duševne toposti ne ljubi uživati v gledališču kaj resnega. Oboji bi se na večer raje na preprostejši način razvedrili, razveselili in pozabavali, recimo kje v kakem »orfeju« ali cirkusu itd. . . .

Modernemu človeku je zato često veliko bolj všeč godba in glasba, nego pa kaka misli in težkih problemov polna drama! Bog ne daj, da bi hotel prezirati vrednost glasbe — vsa čast ji! — toda toliko je gotovo, da pri glasbi

V svetišču, kjer so svoje dni prinašali žrtve čisti in strogi boginji umetnosti, se odigravajo sedaj najglupejše burke, brezmiselne stvari, ki predstavljajo, same na sebi žalostno parodijo umetnosti; namesto žrecev, »pobožno« izpolnjujočih svoje delo, vidimo navačno le rokodelce na odru, ljudi, katerim je prizornica poslednje pristanišče po raznih neuspehih na drugih popriščih . . .»

Tako sodi A. Skljar o današnjem ruskem gledališču. Potem razpravlja obširno o žalostnem socialnem in gmotnem stanju ruskih gledaliških igravcev, razpravlja o kongresu teh igravcev, da bi dosegli boljše razmere itd.

Na strani 76. (mal) »Ruske Misli« pa čitamo:

«. . . Propad gledališča je v tesni zvezi s propadom literature. Ne govorimo o dramatiški literaturi, ker se dramatiška literatura ne more ločiti od druge literature, s katero ima obče zakone o razvitju. Igravci se pritožujejo zaradi praznosti gledališč, na ravnodušje občinstva napram gledališču. Toda, kje so tiste igre, ki bi prisilile naša srca, da bi bila od ljubezni, od žalosti, sočutja, ali narobe: od razburjenosti, sovraštva, nevoje? Kje so igre, ki bi mogle izzvati v gledališču burjo navdušenja, in ki bi vse nas brez razlike poklica in socialnega položaja zlele v enem samem človeškem čuvstvu?

Vi pravite: pa Šekspir, Schiller, Gogolj, Ostrovski? Prekrasno! Toda gledališče ne more večno živeti samo s svojim starim repertoarjem. Mi želimo videti tudi peče, ki predstavljajo naše sedanje življenje — in takih iger ni! Mi napolnjujemo gledališče v časih prvih predstav, ker se nađejamo videti podobe, posnete iz naše srede, slišati utripanje pravega življenja — no, žali — iz gledališča odbijamo razočarani, s tega ter premišljujemo o tem: *«с его ONE ПОРТРЕТЫ ПИШУТ, ГДЕ РАЗГОВОРЫ ЭТИ СЛЫШЕТЬ?»* . . .»

Konec svojega zanimivega članka o ruskem gledališču pa piše A. Skljar:

»Razcvet gledališča nastopi z razcvetom literature vred in pa takrat, kadar se povzdigne niveau našega družabnega življenja. Takrat zagledamo mi na odru zopet velika dela z nesmrtnimi umetniškimi tipi, in gledališče postane kateder, kakor ga

naš duh ne participuje toliko pri umotvoru, nego n. pr. pri duhoviti drami. Posebno pa pri kaki operi ali opereti poslušavcu in gledavcu ni treba ničesar misliti, ker libreto sam niti nima nikakih misli, ker je operni tekst v pravem pomenu besede — nezmišl. Vsaj v književnost, v poezijo operni in operetni teksti ne spadajo. Nobeden pravi pesnik se ne mara pečati z — »libretti« . . .

Pis.

imenuje Gogolj, s katerega nam bodo veliki pisatelji propovedovali večne ideale resnice, dobrote in krasote.«

* * *

Kakor bratom Rusom, tako precej se godi menda tudi še nekaterim drugim velikim narodom, da jim namreč nedostaje pravih izvirnih dramatiških del iz sedanjosti. Šekspirji se pač ne porajajo niti vsako stoletje.

Dobri liriki in epiki se porajajo često lahko tudi v manjših narodih, ki živijo v skromnih, morda celo v socialno in politično sužnjih razmerah. Lirika je najsubjektivnejša vrsta pesniške umetnosti, je izliv individualnosti in je precej neodvisna od tiste srede, v kateri poet živi. Saj pri njem ni glavna stvar »kaj«, ampak »kako« . . . Epika se tudi lahko razvija in razvije med narodom s slabo razvitim socialnim življenjem, med narodom, ki je v političnem oziru nesamostalen, tlačjen in odvisen. Borba za svobodo, socialno, narodno, politično in morda versko mu daje dovolj snovi za pripovedovanje in epsko obdelavanje sploh.

Lirik in epik sta kolikor toliko neodvisna od srede, v kateri živita; v nji se lahko razvijata, če imata v sebi duševne pogoje za ustvarjanje. Lirika in epika je v prvi vrsti stvar osebnosti, individualnosti.

V vsakem pravem pesniku leže pravzaprav vsi elementi lirike, epike in dramatike. Izključno in samo lirik, samo epik, samo dramatik ni nobeden poet. V epskih spisih nahajamo lirske momente, v dramatiških lirske in epske skupaj!

Dramatiški pisatelj pa je pred vsem proizvod socialnega stanja kakega naroda. Samo v kakem večjem narodu z veliko politično in socialno svobodo se more razviti dramatiški pesnik, ako ima seveda sploh notranje pogoje za to. Dramatična književnost torej ni z estetičnega in umetniškega stališča najvišja umetnost; kak dramatiški spis ni sam na sebi vrhunec poetične energije dotičnega avtorja; dramatiški spisi ne proizhajajo zato najnazadnje iz peres, ker jih je najtežje spisati, ampak zato, ker za dramo treba vnanjih, družabnih pogojev. Pisatelj mora živeti sredi svobodno in bogato razvite, visokokulturne človeške družbe. Ker pa ti zunanji pogoji dozore med kakim narodom le polagoma, zato nastopi tudi dramatiško pesništvo v vsaki književnosti pozneje nego lirika in epika. Da ne bi za dobo najlepšega razcveta drame mogla nastopiti stagnacija in propad

— kdo tega ne ve? To je čisto naravna stvar, čeprav nam vzroki takih reakcij niso vselej jasni.

Sofokles je dozorel pozneje nego Homer. Ko pa so dali Grki svetu svoja najlepša dramatiška dela, je prišel propad. Večjih dramatikov pozneje ni rodil grški narod.

Za Šekspirjem ni bilo večjega angleškega dramatika. Zakaj ne — tega ne ve nihče. To so skrivnosti človeške narave, ki jim nobeden sociolog ali psiholog ne pride do dna. Takih dramatikov, kakršen je bil Šekspir, sploh ni rodil nobeden evropski narod več, čeprav je dandanes marsikje večja politična in socialna svoboda, nego je bila na Angleškem za Šekspirja.

Pomisliti je treba, da živimo dandanes v dobi subjektivizma in individualizma, v dobi, ko se poglobljajo duhovi v same sebe. Taka doba rodi impresijonistne lirike, rodi dekadente, Nietzscheance, simboliste, sataniste. Za objektivno, plastično ustvarjanje, za ustvarjanje dramatiških značajev pa je taka prehodna doba manj prikladna.

* * *

V taki dobi živimo mi Slovenci. Živimo v politični odvisnosti. Srednjega stanu imamo še vse premalo. Tisočletna politična odvisnost je slabo vplivala na nas, na naš značaj. Naš duh se obrača bolj na znotraj; Slovenec, Slovan je pred vsem lirska duša. Pri Rusih se je razvil roman za Turgenjeva, Dostojevskega in Tolstega do klasične dovršenosti. Baš tista slovanska lirska narava, ki iztiče in grebe najraje v svoji notranjosti, je podarila Rusom romane z najglobljo duševno analizo, da se jim čudi ves svet . . . Glede drame pa Rusi tožijo, da se jim dandanes noče razviti! Zakaj ne — to je nekoliko pojasnil navedeni kritik A. Skljar . . .

Kaj hočemo reči in tožiti potem mi majhni Slovenci, če nimamo zvoje dramatiške književnosti!

Prav nič nas ni treba biti sram, če je nimamo. Saj nismo tega krivi sami, saj to ni še priča naše nenadarjenosti in umetniške sterilnosti. Kakor vsakemu človeku ne, tako tudi vsakemu narodu niso bili dani vsi talenti. Rimljani so bili gotovo velik narod; politična svoboda za časa republike je bila razvita, kar se da, družabno življenje rimsko takisto; vsi zunanji pogoji so bili dani — in vendar rimski narod ni rodil iz sebe ne enega dramatiškega pisatelja, ki bi se mogel imenovati res velik, izviren dramatik, kakršna sta bila Sofokles in Evripid.

* * *

Ako pa se v naši mladi književnosti, namenjeni našemu majhnemu ozemlju, dosedaj, kakor vemo, ni še dovolj razvila in razcvetela dramatiška poezija, ne smemo trditi, da sploh nikoli ne dobimo svojih dram, takih dram, ki bi stale kolikor možno na višini umetniške in tehniške dovršenosti. Jurčič, Vošnjak, Funtek, Medved, Robida, Gangl in Govekar so vendar dokazali, da ima tudi Slovenec pravo dramatiško žilo. Notranji pogoji za razvoj domače drame bi bili torej že tu, treba samo še, da postanejo tudi vnanje razmere ugodne ustvarjanju dram. Ti vnanji pogoji pridejo takrat, kadar se razvije in konsoliduje naša družba, naše domače socialno življenje. Tudi pri nas — in še posebno pri nas! — se mora duševni niveau družabnega življenja povišati, kakor se izraža ruski pisatelj A. Skljar. Pa tudi naša preteklost nam mora biti bolj znana, nego nam je bila znana dosedaj! Zato je skrajnji čas, da spoznamo svojo slovensko zgodovino, da spoznamo vse dogodke, ki so se kdaj vršili na slovenskem ozemlju. Naši zgodovinarji se morajo čimprej lotiti pragmatičnega sestavljanja domače zgodovine. V tej naši zgodovini leže bogati zakladi za dramatiškega pisatelja, so skrite še nezane, hvaležne snovi za vesele igre, drame in tragedije! . . .

* * *

Velika neprimernost in neprijetna ovira svežemu razvoju domače drame je pri nas tudi to, da imamo takorekoč samo eno slovensko gledališče! O tem je že lani v »Mladosti« omenil nekaj neki pisatelj. V kakem veliko bolj ugodnem položaju se nahajajo v tem oziru drugi številnejši narodi, ki imajo na stotine svojih gledališč! Drama, ki propade iz bodisi kakršnihkoli razlogov v enem mestu, uspeje lahko kje drugje itd. Toda iz te sitne zagate si moramo mi Slovenci pomagati na drug način. Ako kak slovenski pisatelj spiše kdaj kako dobro dramo, smemo upati, da jo sprejmejo vsaj še kje na kakem drugem slovanskem odru. Ali se ne smemo zanašati, da bodo želeli videti dobro slovensko dramo tudi Hrvati in Srbi, Čehi, Poljaki in tudi Rusi? Zakaj ne? — Če imamo v umetnosti, v književnosti sploh in posebej še v dramatični stroki že zdavnaj nekak kozmopolitizem, zakaj ne bi smeli zase verjeti v nekak »gledališki panslavizem«? Ali je to res čisto nemogoče? —

Nekaka takšna vzajemnost zlasti med slovanskimi odri ni nikaka utopija.

Treba samo, da se mi Slovenci sami ne obdavamo in ne ločimo od drugih Slovanov s kitajskim zidom, ampak da imamo

vedno pred očmi naravno dejstvo, da smo res le del velike slovanske družine, ne pa »narod« sam zase! Kulturne in literarne vzajemnosti z drugimi Slovani nam šibkim Slovincem treba, ako hočemo zmagati v velikem boju... Razume se pa samo ob sebi, da mora tudi naše gledališče rado uprizarjati v prvi vrsti igre drugih slovanskih pisateljev. Intendanca ljubljanskega gledališča je spravila dosedaj že veliko slovanskih kosov na oder, kar ji je v čast; upamo pa, da bomo videli v bodoče še več južnoslovanskih in severnoslovanskih dram pri nas... Vsak slovanski, tako tudi slovenski dramatik bode imel ponosno zavest, da piše za vse Slované in ne samo za svojo ožjo domovino...

Rekel sem bil, da goje gledališča modernih narodov evropskih navzlic temu, da je tudi dramatiška poezija, kakor leposlovna književnost sploh dandanes nekako internacionalno blago, v prvi vrsti povsod vendarle vsako svojo domačo dramo.

Tudi pri nas ne sme biti drugače. Naše lepo ljubljansko gledališče góji in predstavlja vse dobre drame, najsi bodo vzete iz kate-rekoli literature; pred vsemi drugimi tujimi pa pospešuj slovensko dramatiško književnost! To je prva naloga, prvi namen, to je najvišja misija našega takorekoč edinega slovenskega gledališča!

V najnovejšem času smo z radostjo opažali, da polagoma ginejo predsodki kakor pri občinstvu tako pri intendantci proti domačim dramatiškim spisom; videli smo, da takisto gine tudi nezaupanje v svojo lastno sposobnost, pisati za oder.

Nekaj domačih dram je bilo v pretekli sezoni lepo uspelo in so večkrat zaporedoma napolnile »hišo«. Ali se sme sedaj reči, da med nami razvoj drame sploh ni možen?

Ali sme sedaj še kdo trditi, da občinstvo ne mara izvirnih slovanskih iger? Da, naše občinstvo se živo zanima za izvirne igre; to je dokazalo. Želeti je, da bi se tudi slavna intendanca v bodoče vsaj nekoliko bolj zanimala za izvirne slovenske drame. Saj vse še vendar niso — »pleve«...

In če se očita slovenskim pisateljem samim, da premalo pridejo med svet, da zbok nedostatnih denarnih sredstev ne morejo veliko potovati in si širiti duševnega obzorja — vprašamo, ali mora to zmerom tako ostati? Največji pesimist ne sme reči, da tudi v gospodarskem oziru nazadujemo...

Da pa se pospeši domača dramatiška književnost, da dobodo naši pisatelji poguma za pisanje dram, si usojam staviti v tem mesečniku predlog, ki se je bil sprožil letos v narodni družbi.

Vsaka izvirna slovenska igra katerekoli vrste naj bi se v Ljubljani predstavljala najprej v ožjem krogu, pred povabljenimi gosti, recimo, v kaki dvorani — Sokolski? — v »Narodnem Domu«.

Na takem privatnem, »družbinskem« odru bi poleg pravih igravcev in igravk lahko nastopali po potrebi tudi diletanti, ki bi čutili v sebi veselje in nagnjenje za to ali ono ulogo.

Kaj bi se s takimi privatnimi predstavami pridobilo za slovensko dramatiko?

1. Bi izbrano, literarno izobraženo občinstvo popolnoma objektivno presodilo, je li dotični »kos« za širše občinstvo v gledališču, ali ni. Tako izbrano občinstvo bi pri ocenjevanju dela vodili samo estetični in umetniški motivi. Vsako strankarstvo bi moralo ostati pred — vrati.

2. Ako igra ne bi ugajala ali bi celo čisto propadla, no, bi ostal tak neuspeh takorekoč med prijatelji, med štirimi stenami. Avtor ne bi bil kompromitiran kakor v javnem gledališču, kjer sme vsaki »galerijec« izražati svojo nevoljo. Pisatelj ne bi izgubil poguma, da bi se z novo močjo poskusil še parkrat v dramatičnem delu.

3. V takem zasebnem krogu bi se igralo lahko polagoma; eden večer morebiti samo po eden akt. Delo bi se torej lažje preštudiralo od vseh strani.

4. Po predstavi bi se otvorila o ceni igre debata. Še boljše bi bilo morda, ko bi si gledavci delali med igro kratke opazke na papir. Te kritične opazke bi potem kak izvoljen navzočnik prečital. Iz posameznih sodb bi se končno sama od sebe sestavila splošna sodba o drami.

5. K predstavam bi se vabili tudi vnanji gostje, hrvaški, srbski, češki in sploh slovanski pisatelji in dramatik ter intendant slovenskih gledališč. Izobraženi rojaki iz vseh slovenskih krajev bi imeli pristop.

6. Pri takih predstavah bi se vadili tudi diletanti. Morebiti bi se kateri izmed njih posvetil potem odru iz poklica. Saj dobrih igravcev nam je pred vsem treba.

7. Take privatne predstave bi bile tudi nekaka praktična dramatiška šola, nekak nadaljevalni tečaj teoretiške šole dramatiške.¹⁾

¹⁾ Dostavek uredništva. Gospod ravnatelj Šubic nam poroča, da je zadnji občni zbor ljubljanske Čitalnice soglasno sprejel naslednji predlog: »Društvu, ki bi se osnovalo za predstavljanje izvirnih slovenskih iger, da Čitalnica brezplačno potrebne prostore na razpolaganje in mu posodi drage volje svoj gledališki oder in svoje dekoracije, kolikor jih je še ostalo iz one dobe, ko se je igralo v Čitalnici . . .

Vzgoja.

Spisal Adam I. Sever.

(Dalje.)

turmu je postalo dolgčas ob dolgem razpravljanju vdove Jančnice, katera se je bila razgrela ter začela svoje nazore dobrotno razlagati na desno in levo; kakor po naključju se je zadel ob Angelo ter ji je šepnil, naj gre z njim.

Opravičil je njo in sebe, ji ogrnil fini plašček pa jo povedel skoz vrata . . .

»Gospa Javorjeva, dovolite, kje si poiščete novo stanovanje? Čula sem, da se selite.«

»Tako, tako? Tega ne vem, jaz saj nisem rekla ničesar nikomur; sedanje stanovanje mi ugaja.«

»Na Vodnem trgu so bile zadnjič v časopisih oglašene tri sobe s kuhinjo in pritlikinami«, je dejal dolgi, suhi zasebnik Pretnar, ki je običajno močje poslušal ščebetajočo družbo . . .

Mečtem sta pa radporočnik in bčerka gospe Javorjeve flirtovala konec švicarske hiše, tam, kjer je bil vhod v ledenico, okoli katere je stalo še dokaj voz, naloženih z ledem, katerih še niso izpraznili.

Sturm je objemal Angelo ter jo poljubljal in ji stiskal roke. A tudi ona ni bila skopa ter mu je vse ljubeznivosti primerno vračala.

Ko pa sta se naveličala tega ljubkovanja, sta se dostojanstveno vrnila v salon. Sturm je sedel k peči ter začel pripovedovati zanimive slučaje iz zadnjih vojaških vaj na Ogrskem ter kritikovati prvi ples letošnje zime, katerega je bil priredil trgovski klub, in zatem domače venčke.

Polagoma se je pa zunaj mračilo, in ko je pogledala Jančnica na svojo zlato urico, je spomnila, da je že pet, in da bo treba oditi.

Za gospo in gospico Javorjevo je plačal Sturm sam, nato jima je tudi pomagal obleči pelerini . . .

Zunaj se je vlačila že tako debela megla, da bi jo bil lahko rezal, in mrzla vlaga se je srežila gospodom po brkah, damam pa po laseh in muffih.

Dame so takoj dalje odhitele, a se ustavile, ker so gospodje zaostali, prižigaje smodke. Pari so se v gosti temi in v še bolj gosti megli kar poizgubili.

Poslančeva vdova je odskakovaje stopicala poleg komptoarista, pripovedujoč mu, da ga osreči saj črez eno leto, če že prej ne — s svojo roko — in razlagaje mu mične dogodbe o prošlosti nadporočnika Sturma. Nato pa jo je vprašal koščeni spremljevalec: »Od kdaj pa poznaš tako intimno tega Sturma, hm . . . ?«

»Oj, ne norčuj se iz moje tragične preteklosti! Srce človeško je izpostavljeno tako mnogim izkušnjam, da ni nič čudnega, če zaide na kak nepremišljen pot — ah!«

In začela mu je vdova z glavnico štiridesetih tisoč govoriti na dolgo in široko pretresljivo in ganljivo o slabostih ženskega srca, katero tako rado zapelje moška poželjivost, moška strast, kateri je ženska le igrača . . . In sramežljivo je obljubila Jančnica komptoaristu večno zvestobo v zakonu, katerega skoro skleneta.

Le-ta je pa bil kmalu popolnoma potolažen, zlasti ko mu je začela praviti dalje še o treh državnih srečkah iz leta 1864., katere stoje baš sedaj nenavadno visoko, in katerih eno gotovo ona zadene pri prvem žrebanju, ker ji je tako prorokovala neka znanka iz kart. Z dobitkom si bosta zidala vilo izven mesta, napravila si pa tudi ekvipažo . . . Vmes se je vdovica vedno spominjala častnika Sturma, čigar vrline, zlasti telesne ji menda niso hotele iz spomina, dasi ga je pri vsaki priliki ironizovala napram ljubčku svojemu.

Drugi izletniki so se zopet drugače zabavali med seboj; nadporočnik je imel z Angelo opraviti, a mama je hodila kot garde-dame blizu njiju.

Hodili so dosti dolgo po zmrzlem snegu, preden so dospeli do vil, katere so stale ob glavni cesti proti Pristavi. Tu so svetile luči po sobah, iz katerih se je čulo, če je stalo poslopje prav tik ceste, celo ropotanje posode, ko so napravljali za večerjo.

Pri prvih hišah v mestu so bile že tudi plinove svetiljke nažgane, zadelane po vrhu s snegom, kakor bi bile pokrite s častljivo zimsko kučmo ruskega batjuške.

Gospoda se je jela razhajati. Pri gledališču, kjer se predstava še ni bila pričela — imela se je pričeti ob polsedmi uri radi poseta z dežele — sta se ustavila Jančnica in Sender ter si šla kupit vstopnici za ložo.

~~Poslovili so se ter razšli; ostali sta samo Javorjevi s častnikom.~~

Pred vežnimi vrati se je oprostil tudi nadporočnik, proseč pa, da ju sme v kratkem posetiti na domu.

Ko sta prišli Angela in mati v stanovanje, je sedel soprog, go-spod Javor, na zofi poleg mize, kašljal ter kadil kratko smodko; pred

seboj je imel debelo knjigo na kolenih, »krščansko moralo« nekega slavnega jezuita.

Javor je mater in hčer nekaj vpraševal, a ker mu ni nobena hotela odgovarjati, je pušil dalje, dasi sicer ni bil hud kadivec; sempatja je tudi zahropel tako naporno, da je bil ves zaripel v obraz. Ko je šel Javor za trenotek iz sobe, je skočila Angela gledat, kaj je čital oče; prebrala je naslov: nji se je zdela čudna in nenavadna ta asketična pobožnost očetova, in mati se je celo prezirljivo smejala.

Potem so večerjali.

III.

Sezona se je bližala koncu. Zopet je bilo postalo vreme južno.

Sturm je pogosto zahajal k Javorjevim; včasih je prišla, ne da bi bila mati vedela, tudi Angela k svojemu dvoritelju.

Neki solnčni dan popoldne je odprla vrata Sturmovega stanovanja njegova ljubica, in ker ga ni bilo v sobi, je sedla kar sama na divan, misleč, kako se je danes tako zakasnil.

Na oknu je kazal toplomer že precej nad ničlo. Zamislila se je, kako bo po leti, ko jo bo spremljal vitki nadporočnik po promenadi in vrtnih veselicah... mislila je, kako ji bodo zavidale znanke, češ, vsakoga ujame, ako mu le z malim prstom namigne...

Ni trajalo ravno dolgo, ko se je vrnil Sturm iz vojašnice, niti se ni preveč začudil, da jo je našel samo v sobi. Sedel je poleg nje in jo pričel grliti.

»Novi čreveljčki — ha, res si si dražestne omislila.«

Nato je vstal in začel žvižgati koračnico, roke uprl v boke in stopil k oknu, odkoder je gledal na cesto.

Angela se mu je približala, mu položila roko na ramo; polagoma se ga je oklenila in mu zrla v oči.

Njemu se ni mnogo ljubilo; v očesnih jamicah so mu ležale skrbi.

»Oj, ne bodi tako učen, Edvard, saj si lep; kaj bi si izmišljeval, kakšno toaletno milo in krtačice bi si še oskrbel«, mu je rekla v šali.

»Ti si danes res razpoložena, mucka; jaz, žal, nisem.«

Počasi ga je pa vendar pripravila, da je sedel k njej na divan in si prižgal svaljčico.

Pripovedovala mu je o toaletah in različnih gospicah, kaj počne ta, kaj ona. Sturm se je pa malomarno iztezal po divanu in pušil svoj pot; videlo se mu je, da ga nekaj tlači v duši.

Angela mu je zatrjevala, da je lep, interesanten in podobne stvari. Gladila ga je po licih ter vlekla za ušesa, se mu koketno muzala, da ga je slednjič predramila iz skrbi, da se je oklenil okoli pasu in se ji tudi začel laskati.

»Oj, oj, Angelica, smrček sladki, vidim, da ti je ob meni prav lepo, kaj ne? Rada si tukajle, rajša celo nego pri mami. Le pridna bodi!«

In grčila sta se in grčila.

»Gospodična Angela, čuj, ondile imam pa še nekaj vanilije v buteljki; blagovoli jo z menoj pokusiti!«

Nerada se je odpravila od njegove strani. Potem sta sedla vsaki na svoj fotelj k mizi ter pila. Angela se mu je še vedno malce muzala in mu nagajivo namežikovala s črnimi očesci, on je pa drezal z rokami v zrak in se pretegoval, da je siva bluza poknila včasih komaj znatno.

»Angela,« se je oglasil nepričakovano častnik. »Nekaj mi je prišlo na misel — neka povestica — saj jih rada poslušáš?«

»Kar povej jo ti, don Juan, ti!« mu je rekla.

»No, poznala si morda večnega poročnika Sterna — onega, ki je bil še pred letom pri vojaški oskrbovalnici?«

»Seveda, bilo je o njem še pred petimi meseci precej govorice . . . Čakaj, videl si ga celo ti sam nekoč meseca februarja na peronu — tako si saj sam pravil.«

»Res je, in tačas je bil tak, da ga skoro nisem poznal, v ovršniku — po zimi — je bežal s kovčgom v roki na vlak. Rad bi ga bil nagovoril, toda ravnokar je bilo odzvonilo, in vlak se je že pomikal.«

»Nihče ni za gotovo vedel, zakaj je tedaj izginil, dasi so mnogo ugibali —«

»Pa nihče ni zadel pravega! Bilo je nekoč po leti, tedaj, ko je Stern še služboval v našem mestu. Vsaki dan smo po kosilu posedevali na verandi »Narodne kavarne«, in Stern je tudi zahajal v to družbo. Kar ga je nekoč zmanjkalo in ga ni bilo nekaj dni nikjer videti! Neki rezervni poročnik — lekarnik Lavrič — ga je šel v pisarnico iskat, in tu so mu povedali, da je Stern naznanil, da leži opasno bolan.«

»In kaj je pri tem čudnega«, je vzkliknila Angela.

»Lavriču smo se potem smejali, ker sem bil baš jaz ravnokar povedal tovarišem, da ima Stern ljubico v mestu, ljubico — neko šiviljo, ki je baš vzrok, da njega ni toliko časa na izpregled.«

Dalje je Sturm Angeli obširno pripovedoval o Sternu, kako je polkovnik ovedel to Sternovo razmerje, in kako mu je zategadelj in radi mnogih upnikov, ki so se vedno nestrpneje oglašali, namignil, da — ostavi vojaško službo — in kako je neko noč Stern izginil iz mesta kakor duh, ne da bi bil komu povedal, kam — niti svoji ljubici.

»In ona, ona?!« je z grozo vprašala Angela.

»Pravzaprav je on propadel radi nje; dolgovi bi ga bili tudi uničili — radi nje.«

»Tako ti misliš?! Oh, in ljubezen?!«

»Hm!« je zagodrnjal nadporočnik.

»Morda, morda,« zastoka zardela Angela, »morda tudi ti mene ne ljubiš!«

»Ha, ha!« se je zasmel Sturm, da so se mu beli, močni zobje zalesketali za rdečimi ustnicami — »veš, da jaz nisem nikdar samo koketoval — jaz te ljubim, Angelica — ljubim te — o tem si se lahko tudi že sama prepričala! Ravno s tem, da sem ti povedal to povest, sem te hotel še bolj potrditi v veri, da sem ti v resnici zvest . . . Saj mi veruješ — kaj ne, da mi?«

Angela je bila nekoliko užaljena. Pod črnimi, ozkimi očmi sta se ji zarezali dve fini, komaj vidni črti.

Z ulice se je zdajci začul semkaj v sobo žvenk lopat in krampov, s katerimi so razsekavali ledeno skorjo, solnčni žarki so bili z belomodrega obzorja na zidove nasprotno hiše ter odtod odsevali v Sturmovo stanovanje.

»Dokažeš mi to — poprej ti ne verjamem,« je ježno odgovorila ter ga trmasto pogledovala. »Dokažeš mi — le brž si izmisli kako!«

»Dvomiš? — Bodi torej: poljub ti dam.«

Prijel jo je za krasni ličci ter ji z navidezno strastjo pritisnil mnogo poljubov.

»To ne zadostuje! Še ti ne verujem!« je odgovorila trdovratno.

»Kar hočeš, ti storim — le izmisli si, in videla boš!«

»Čakaj, gledat pojdem, kaj imaš tamle po predalih skritega. — Če res kaj maraš zame, mi moraš razodeti vse intimnosti; če pa ne pustiš, potem vem, da ti nisem mari — ker imaš gotovo kaka pisemca ali pa še kaj drugega.«

Skočila je k predalniku iz orehovega lesa ter začela odklepiti predalčke. Vse je odprla ter pregledala: Sturmovo perilo, paradno uniformo z zvezdami; v spodnjem predalu so bile nametane vojaške strokovne knjige; vse to je preteknila.

»Aha, zgorenji predal — tu hraniš svoje skrivnosti!« je kriknila Angela ter naglo potegnila.

Sturm pa se je hudobno in zadovoljno, dasi skoro nevidno namuzal.

Toda predal se ni dal takoj odpreti; pomagal ji je tudi on ter začel iskati ključ po pohištvu. Odprl je črno kaseto, pogledal v miznico zelene garniture, skočil zopet k obešalniku za obleko in potipal v vrhnji plašč — pa nikjer ni mogel najti ključa. Delal se je razburjenega ter se ji začel opravičevati; nato pa je zopet poskušal predal odpreti.

Nič in zopet nič.

Angela se je bila že naveličala in utrudila; pokusila je požirek vanilije. Zazdehalo se ji je.

»Pusti sedaj; saj ti verjamem, da si priden, da umeš slušati.«

»Dobro, to mi je vseč... Toda, veš, Angela... veš; jaz moram danes vsekakor ključ imeti, ker ga neobhodno potrebujem!«

Angeli se je zdel Sturm docela osupel: obrvi so se mu bile nad nosom zblížale in nad očmi še bolj izbočile.

»Čemu pa potrebuješ? — povej!«

»Ah, to so zadeve... važne vsekakor. V predalu imam denar.«

»Čemu neki potrebuješ sedajle denarja!«

»Ob šestih v polkovni restavraciji — še dobro uro je časa — ravno ob šestih moram prinesiti petdesetak poročniku Plemlju — izgubil sem opoldne pri igri — nikdar več ne prisedem k igralni mizici! Danes zadnjič!«

»Saj sicer nisi bil nikdar igravec, kolikor je meni znano.«

»Seveda ne in tudi nikdar ne bom! Ali prinesiti mu moram denar — točno — — drugače — niti misliti ni — za Boga! Brez denarja!«

»In kaj boš storil sedaj? A — a?«

»Imeti moram denar vsekakor, naj ga vzamem, kjer hočem! Strl bi gorenjo desko, a popraviti se ne bi dala več — in predalnik ni moj! Poslal bi strežnika po ključarja — kaj, ali ne?«

»Kje je prvi ključar? Ali je blizu?«

»V dveh bližnjih ulicah vem, da ga ni — kje naj bi bil, ko so pred hišami predvrti ob Ferdinandovi cesti kakor tudi na Nabrežju! Da, res — ne mogel bi mi odpreti ta čas — nikakor ne! — Jaz ne vem, kaj naj storim. Svetuj mi, če mi moreš, prosim te, Angela! Grozen položaj! Ko sem prišel včeraj po oni veliki burji domov, sem lepo zvil šop bankovcev in jih položil v veliko listnico!«

»Kje drugod dobi za ta čas!« je zinila Angela, kateri se je Sturm čimdalje bolj smilil. »Pa brzo!«

»Kje?! Kam morem sedajle nenadoma planiti in zahtevati tako vsoto — kaj misliš!«

Sturm je pogledal na skrinjico, kjer je hranil orožje.

Potem se je zopet obrnil ter začel z velikimi koraki sobo meriti.

»Veš kaj, če ni drugače — morda ima mama ravno pri rokalah toliko; pojdi z menoj domov, govorila bom že jaz z njo —« je dejala z mehkim glasom Angela.

Sturmu se je nekaj za ušesi pregenilo, in po licih mu je za trenotek šinil nasmeh, ki je izražal misel: Tako se je zgodilo, kakor sem pričakoval.

»Res! Glej, zakaj mi nisi že prej tega svetovala, pojdiva! Srečna misel!«

Sturm je oblekel dolgi, ohlapni plašč ter zaklenil vrata svojega stanovanja.

Na ulici je bilo že skoro popolnoma mračno, in gorele so že svetilnice.

Angela je jela tožiti, da je zdaj na večer postalo mraz; Sturm ji je uslužno popravil beli šal ter ga ji je bolj tesno privil k obrazku. — Šla sta roko v roki. Svit njenih oči se je prav lepo ujemal s črnimi, dolgimi trepalnicami.

Po cesti so metali delavci lopate na vozove, preobložene s sneženimi, umazanimi skorjami, od katerih je curljala grda, rjava voda. Na oglu ulic so se razločevali posamični velikanski lepaki v rdečih, modrih, rumenih in mavričnih barvah: gledališki listi in vabila k plesom, katerih sezona se je bližala koncu. Prešla sta dve ulici, šla mimo banke »Dunav«, odkoder so prihajali uradniki, prihuljeno se držčč, s smodkami med zobmi; zatem sta zavila po ovinku na Javorjev dom.

»Če boš priden —« mu je dejala Angela še enkrat pred vrati in se šegavo zasmejala, kakor bi se hotela ponorčevati z njegovo dozdevno zadrego.

V sobi je pregledovala Javorica sama toaleto z zadnjega plesa. Prižgala je luč, ko je zagledala Sturma, ter vzela iz predala novce, ko sta ji on in Angela razložila položaj.

»Takoj jutri prinesem, milostljiva! Oprostite, da sem se predrznil nadlegovati vas s tako stvarjo — silna naglica in značaj stvari naj me opraviči, milostljiva!«

»Ali brez opravičevanja, gospod nadporočnik!«

Sturm ji je poljubil roko ter odšel. Na stopnicah v prvem nadstropju je srečal starega Javorja, kateri je šel s težkimi koraki domov. Dihal je kakor stara cerkvena ura ter kašljal; raskavi obraz se mu je napejal krčevito; bil je jako slab.

Takoj je zavil Sturm v polkovno restavracijo, naročil dobro večerjo ter plačal s petdesetakom. Kar mu je po računu ostalo denarja, je spravil ter odhitel z njim k znanemu oderuhu v Gosposko ulico, kateri ga je danes dopoldne imel že v škripcih, mu vrgel s srditim obrazom štiri desetake, prejel menico ter jo pred njim raztrgal. Po cesti pa se je navzlic svoji slabi volji smejal svoji igravski umetnosti; prepričan je bil o sebi kakor cesar Neron, da je velik umetnik — glumač.

(Dalje prihodnjič.)

Spomini.

I.

To bil je čas prerójene nature,
ko plava lahna megla vrh gora,
ko se planinski svet ljubo smehlja
kot ljuba v mislih na večerne ure; —

ko solčno luč meščan, slikar konture,
pije z očmi pastir azur neba,
curljaje vir v samoti senc brblja,
ko noč v njem kaže svetle Dioskure.

Tedaj mi duša vsa zahrepenela.
Po družbi li? O ne. Kozarčkih li?
Še manj. Po rumenih denarčkih li?

Čemu! . . . Le tebe vzrlo je oko;
kot črno noč komet, tako temo
si dušno razjasnila mi, Angela . . .

II.

In djal sem ti, da roža si mi rož.
A ti? Ah no, da se ti revež smili.
Seveda, on se ti ponuja, sili,
kaj ne da, ljubica? Ne boš, ne boš!

O nismo tak častivec belih kož,
da bi kot Samson v krilu pri Dalili
tam s kodri svojo moško čast zgubili.
O ne, vi milostna, smo pa le mož!

Pač sem ljubezen v svojem srcu nosil,
a nikdar nisem te ljubezni prosil,
še manj nevrednega pomilovanja.

Ponosna glava moja se ne klanja,
molčijo usta, solza lic ne moči,
naj tudi hrepeneče srce počí.

III.

Ne, tvojega ni treba milovanja!
Več nego Rothschild, Fugger ali Krez,
več kot nebo zvezda in drevja les,
več biserov to srce moje shranja.

Kot reka je, ki prej iz nje Hispanja
zlato vozila, dragotine vmes;
zato, prelepa, meni prav zares
ni treba čisto nič pomilovanja.

Bolj tebi! Kot katoliški Madoni
sem hotel, da bi ti svetili v kroni
ti krasni biseri, ti milijoni.

No zdaj je proč. Naj bisere na dnu
le čuva led, naj nikdar več od tu
ne pridejo na dan. Po kaj? Čemu?

IV.

Čemu? . . . Hm, v nas je pesnikov dovolj,
Gregorčiče imamo in Gorazde,
ženije proste, mirne kučegazde,
Pilatužev pa kot nikjer nikol'.

Ta zvest je Ahrimanu, oni bolj
gori za vzorni svet Ahuramazde,
in nove zopet drugi orje brazde;
ta se poti iz rodoljubja zgolj.

Sicer pri tem oranju peto bi kolo
ne bil; še kako smešno bi uganil
in tudi kakšnega filistra ranil.

A mračno gleda zdaj mi v svet oko,
šaljivost rakom žvižgat, ribam gost
je šla zdaj žela mojega bridkost.

V.

In ti si tega kriva, odaliska,
golobček moj, belà trnoljica,
prevzetni pav, ne, ne, vijolica,
ki roka hrepeneč jo k prsim stiska.

Al veš, kako vsled solnčnega obiska
žarnó blešči dolenjska stolica,
kako po rosi vsa okolica
cvete, drhti, kako od sreče vriska! . . .

To dobro veš, a tebe pa ne rani
ljubezni moje tožba? Ti molčiš?
O čudo, čudo! . . . Ti se meni zdiš

kot čisti angel v edenski poljani,
ki brez strasti z ognjenim mečem brani
vrnitev mi v nebeški paradiž.

† Dragotin Kette.

† DRAGOTIN KETTE.

Dne 26. aprila dopoldne ob devetih je izdihnil v Ljubljani svojo dušo triindvajsetletni pesnik Dragotin Kette, ki je pod psevdonimi: Mihael Mihajlov, Zor, Zvonoslav in naposled pod svojim pravim imenom dičil naš list s prekrasnimi, originalnimi lirskimi pesmimi. Zadnji čas je pisal skoro same sonete. A dasi je ta pesniška oblika jako težavna, mora vendar vsakdo, ki jih je čital s pravim razumom, priznati, da je genialni lirik Kette znal tudi v to na videz pedantovsko formo vlti pristno, globoko občuteno svojo poezijo. Lepo število svojih pesmi je rajni poet že objavil, kakor smo rekli, v »Zvonu« in v nekaterih drugih listih, veliko jih pa še hrani naše uredništvo. V tej številki natisnjeni krasni venec sonetov »Spomini« pa je zadnji, ki je izšel v »Zvonu«, kajti — neki ljubljanski založnik je kupil od samega na smrtni postelji ležečega pesnika vse pesmi ter jih izda v enem letu.

Kette je bil pravi lirik, in njegove pesmi bode naša literatura prištevala med svoje najlepše, najsvetlejše bisere . . .

Res, »Slovenec nima sreče«! Koliko krasnega bi bil naš Kette še lahko spisal v zrelejših letih, kako bi bil bogatil našo pesniško umetnost, kako bi bil proslavljal narod svoj s svojim imenom! Toda sovražna smrt pokosi nam naše najlepše talente, ko se jedva jamejo razcvitati; iz same zavisti nam ne pusti, da bi se taki talenti popolnoma razvili . . . Bridka usoda!

Ti pa, dragi Kette, ki si moral v temni grob tako mlad baš sedaj, v cvetoči pomladi, o kateri sam poješ, da je »to čas prerajene nature«, počivaj v miru!

Saj umrl nisi! V nežnih pesmih in sonetih svojih še živiš in boš živel, dokler se bo govoril naš lep slovenski jezik! A.

Knjige Slovenske Matice za l. 1898. Pridružujoč si obširnejšo oceno posameznih letos izšlih knjig, ki smo jih naznanili že v zadnji številki (str. 232/3), si dovolimo za uvod nekaj splošnih opazk, kakor smo si jih izza svojega uredništva vsako leto, dasi doslej brez uspeha.

Najprej odkrito povemo, da smo čuli jako nevoljne glasove o zakesnli izdaji lanjskih knjig (za l. 1898.); res se Matičino oprezovanje samo ob sebi sili, da ga primerjamo z vzorno točnostjo Družbe sv. Mohorja, ki vsako leto tako redovito razpošlje svoje ogromne književne zaklade. Gotovo je upravičena želja Matičarjev, da bi najkeseje do Božiča dobili vsakoletne knjige, ki bi bile na tak način lep književni božični dar; in tej želji bi se bilo tudi to pot prav lahko ugodilo . . .

»Matica« oddaje tisk svojih knjig raznim slovenskim tiskarnicam (tudi Miličevi!), in to je prav. A človek bi dejal, da bodo tiskarji vprav tekmovali, kdo da prekosi drugega v natisu knjig prvega našega književnega zavoda. V istini pa niso nikakor vse knjige na vrhuncu današnje tiskovne tehnike, in zlasti »zgodovina slovenskega slovstva« se odlikuje — poleg neprikupljivega tiska — po tako malovrednem papirju, da se ti že po tej svoji neugodni vnanjščini ne more priljubiti; takemu monumentalnemu delu, kakor naj bi bila zgodovina domačega slovstva, bi vsekakor pristajala veličastna oprava, vsaj taka, kakršna Šubičevi »elektriki«, ki je vsekakor vnanje najlepša izmed vseh Matičinih knjig . . .

Ker sta z zadajo izdala završeni dve večji deli (Glaserjeva slovstvena zgodovina in pa »elektrikac«), tedaj dobi Matica prostora za nova knjižna podjetja. Zato pa jo vnovič pozivamo, naj vendar uvaži naše opetovane opomine in svete ter naj si po vzornem zgledu Družbe sv. Mohorja in Matice hrvatske ustanovi trčen načrt za knjižno svoje delovanje. — »Kaj, Matica da nima trdno ustanovljenega knjižnega programa?« — Vsaj spoznati ga ni iz njenih publikacij, nego videti je — z nekaterimi izjemami; prica. »Zgod. slov. sl.«, »Slov. narodne pesmi« — da je zavisna od slučajnih vsakoletnih pisateljskih ponudb. Dočim je Matica hrvatske knjižni razvitek popolnoma jasen in že določen za nekaj let naprej; dočim se vodstvo Družbe sv. Mohorja samo obrača do priznanih pisateljev, katerih vrline je spoznalo iz leposlovnih naših listov, ter ima v začetku vsakoletne knjižne dobe že vse gradivo v rokah in ga tudi napove v svojem vabilu na naročbo (meseca februarja); dočim smo tudi mi — uredništvo Ljubljanskega Zvoza — navzlic skromnim našim finančnim sredstvom vedno dobro založeni z vsakovrstnim gradivom, tako da ga moramo še odklanjati in morajo pisatelji čisto dolgo čakati, preden pridejo njih spisi na vrsto: je pa pri Matici kroniška suša, ter se vsako leto pojavi zadrega zaradi gradiva. Nočemo vnovič preiskovati in poudarjati, koliko je te neprilike kriva neokretna osnova mnogoglavega knjižnega odseka, ker smo se uverili, da je vsaka beseda bob ob steno; toda neki svoj stari svet pa vendar zopet ponovimo: Naj se slavi knjižni odsek vendar že okoli ponesoce misli, da je Matica poklicana, da Slovencev nekoliko nadomesti — znanstveno akademijo. To je tisti fantom, ki menda še vedno slepi mnogo glav mnogoglavega knjižnega odseka ter mu brani, da si ne more ustvariti trdnega, ponižnejšega, a zato tem dosežnejšega programa. Če res hoče Matica kaj storiti na polju znanstvene literature slovenske — da ne govorimo o šolskem slovstvu, ki nam je mnogo potrebnejše nego strogo znanstveno, ki ga je pa Matica po nekaterih ponesrečenih poskusih popolnoma vendar pustila — naj bi se po nasvetu Jagičevem obrnila do c. kr. vlade za podporo, katera ji je po Jagičevih mislih gotova, ter naj z vladno podporo ter s posebno naročbo — prav nič ne na stroške dosedanjih Matičarjev — izdaje znanstven časopis. A to naj stori hitro; kajti sicer jo prehitel založnik Nemec, ki je že itak osredotočil v svojih rokah skoro vse slovensko knjigotrštvo ter baje kani zasnovati »Slovensko revijo«!

Čujem ugovore: »Svetovati je lažje nego boljše narediti!« in »Vse te opombe so zgolj negativne; pokaži nam tudi pozitivno stran svojega programa!«

Dobro, vdamo se temu pozivu ter očrtamo v kratkih potezih svoj pozitivni program, ki je dovolj bogat, da bi za nekaj let določil Matičino knjižno delovanje.

Matičini člani se nabirajo iz naših omikanejših meščanskih krogov, in le-tim morajo torej po vsej pravici biti namenjene in njih izobraženosti primerne Matične publikacije, in sicer vse publikacije; nikakor nismo Stritarjevih misli, ki je nekdo v svojem Zvonu izrazil mnenje, da morajo biti naročniki zadovoljni, ako najdejo v naročenem listu vsaj nekaj, kar jim ugaja; vsi Matičini proizvodi naj bi bili taki, da bi jih lahko z veseljem in zanimanjem in s pridom čital vsak slovenski izobraženec, ne da bi moral za kak spis imeti posebno strokovno znanje, ali da bi se moral po kakem spisu vtipljati v strokovnjaške globine ali se spuščati na neznane mu znanstvene širine. — Že enkrat smo v

Zvonu postavili kot merilo za višino poučnih spisov Matičinih moderni feljton. A če s tem merilom sodimo zadnje proizvode Matičine, koliko jih je, ki bi mu ustrezale, koliko jih je, da bi jih mogel »vsak izobraženec čitati z veseljem in zanimanjem«? Da ne govorimo o Štrekljevi zbirki narodnih pesmi, ki bode po dosedaj dovršenem prvem zvezku sodeč — izideta še dva — imenitno delo, dostojno Matičinega imena — je pravzaprav samo Knezova knjižnica take vsebine, da sme računati na splošno, vseh izobražencev zanimanje; vse druge knjige bodo s svojo ekskluzivno vsebino zanimale samo ekskluzivne, celo omejene kroge. Ta sodba ne zadene samo malo prikupljive in malo pregledne Glaserjeve slovstvene zgodovine, o kateri še drugo obširneje izpregovorimo, in »elektrike«, ki je sicer dobro pisana in čedno opremljena, katere obseg pa je vsekakor preobilan za lajike; ta sodba zadene tudi »Cerkniško jezero«, ki je nekako »per nefas« zašlo v »zabavno knjižnico«, in zadene takisto Vrhovčeva spisa v »letopisu«: »Meščanski špital« in »Veliki šenklaški zvon v Ljubljani — čigav je?« Žirovnikov spis ni niti prav znanstven, dasi se naslanja nekoliko na znanstvene pripomočke in ga z znanstvenega stališča drugo ocenimo, niti prav poljuden; kajti ni tako mikavno sestavljen, da bi zbudil zanimanje onemu, ki se ni že sam od sebe prej zanimal za čudno jezero. In takisto sta Vrhovčeva spisa le lokalnega interesa ter bi veliko bolje sodila v Izvestja Muzejskega društva; javaljne bode razen Ljubljancanov mnogo Matičarjev prečitale meščanskemu špitalu ljubljanskemu in zvonu šenklaškemu na ljubo 130 (stointrideset!) strani, dasi priznamo, da izmed vseh naših zgodovinarjev zna Vrhovec še najbolj poljudno in lahkotno pisati; res je pa tudi, da je njegov slog nekoliko ohlapen. — O drugih spisih v »letopisu« ni niti da bi govoril s poljudnega stališča (dr. Fr. Vidic: »Nekaj o razmerju slovenskih Trubarjevih spisov k protestantskim hrvatskim knjigam«; Ivan Steklasa: »Ivan Turjaški, krajiški zapovednik«; Luka Pintar: »Slovarski in besedoslovni paberki«; Ivan Bernik: »Duševna izobrazba človeštva in žensko vprašanje«).

Pa saj res, pozabili smo, da izmed vseh svojih knjig je Matica zlasti »letopis« si izbrala kot nekako znanstveno svoje glasilo.

»Letopis« je sploh naše Matice specialiteta, ki je zaman iščemo pri Matici hrvatski ter se je zgodovinsko razvila iz prvotnega »koledarja«; le-ta se je namreč prelevil najprej v »koledar in letopis« in naposled kar naravnost v »letopis«, ki pa je imel izprva silno mešano vsebino ter prinesel čisto več prevodov nego izvirnega gradiva. Šele polagoma se je popel do sedanjega znanstvene višine; a le-ta mu nič ne brani, da poleg znanstvenih razprav in bibliografije, ki so kolikor toliko trajne vrednosti, prinaša še vedno navzlic opetovanim opominom, menda svojemu imenu na čast (»letopis«!), obširna tajniška, računska in druga poročila zgolj efemerne vrednosti, ki, ne vemo, kako pridejo do velike časti, da se ščeperijo v isti knjigi poleg znanstvenih razprav. Z omejenim razumom ponižnega Matičinega naročnika ne moremo uvideti, zakaj ne bi naša Matica nalik Hrvatski izločila vseh tistih poročil ter bi jih dala natisniti v posebni brošurici, katere papir bi bil lahko še slabši nego Glaserjeve slovstvene zgodovine, katero naj bi pa zaradi reklame razposlala tudi med nečlanove prav kakor Matica hrvatska. Če je že »letopis« doživel toliko metamorfoz od »koledarja« počenši, zakaj se bi pomišljali, ga zopet ponižati k tisti službi, ki bi jo moral opravljati pravzaprav že po svojem imenu; a učene razprave, ki so obi-

čajno na prvem mestu v »letopisu«, naj se združijo v svojo knjigo, za katero se bo že našlo primerno ime . . .

Preden preidemo k pozitivnemu delu današnjega razgovora, t. j. h konkretnim predlogom glede preustrojitve knjižnega delovanja Matičinega, se moramo še dotakniti jezika njenih publikacij. Mislimo, da ni pretirana, ampak ob sebi umevna zahteva, da vladaj v vseh Matičinih publikacijah prav kakor v kakem časopisu, n. pr. v našem listu, isti pravopis, kateremu se morajo pokoriti vsi pisatelji. Tembolj smo se nadejali letos enotnega Matičinega pravopisa, ker je bil baš nje predsednik dobil in prevzel nalogo, da priredi nekak splošno veljaven, takorekoč uradni pravopis, in kakor je našim čitateljem gotovo že znano, je prof. Levcevič že res tudi zvršil to nalogo. Zato smo se nemalo čudili, da Levčev pravopis ni dosledno izveden v Matičinih knjigah, in da v njih sploh ni enoličnega pravopisa . . .

Sedaj pa hočemo na dan s svojimi konkretnimi predlogi; toda o njih prihodnjič, ker nam je razgovor že itak narastel preko določenega prostora.

(Konec prihodnjič.)

Knezova knjižnica. Zbirka zabavnih in poučnih spisov. Izdaje Slov. Matica. V. zv. V Ljubljani. Tisk Narodne Tiskarne. 1899.

Vsebina tega zvezka je leposlovna in poučna. Leposlovni del sta spisala Meško in Medved, poučni pa prof. Levcevič.

Franc Ks. Meško nam je, čeprav je po letih še mlad, že »star« in ljub znanec. Prištevamo ga najboljšim novelistom naše slovenske »moderne«. Ko je začel pred par leti objavljati svoje črtice, novele in povesti po naših feljtonih, potem v »Zvonu«, v »Domu in Svetu« in drugod, so spoznali čitatelji takoj, da je dobila naša pripovedna literatura nov, izvrsten talent. Sicer je pisal Meško že poprej verze lirske in epske vsebine in jih piše še sedaj, toda težišče njegovega beletrističnega dela leži vendarle v njegovih noveletah in povestih. Največje in najlepše delo njegovo je dosedaj brez dvoma roman »Kam plovemo?«, ki je izhajal v »Zvonu« l. 1897. Čitajoče občinstvo je videlo zlasti v tem romanu, da je Meško nenavaden talent. Meško je pokazal, kako globoko se zna zamisliti v svoje novelistične osebe, pokazal je, da je dober psiholog. Jasno nam je bilo, da Meško ni brez uspeha hodil v šolo k Rusom, ki so v analizovanju človeške duše taki mojstri, da so se od njih začeli učiti celo Francozi, Nemci, Lahi in vsi drugi evropski romanopisci sploh . . .

V »Knezovi knjižnici« je objavil Meško letos cel ciklus »slik in povesti«, kakor jih sam imenuje. Vrline avtorjeve muze vidimo tudi v teh črticah. Te vrline so po našem mnenju: Lahkotna, gladka dikcija, vzoren dialog, plastičnost. Meško ljubi neko lakonsko kratkočo v stavkih, kakršna je običajna v današnjih modernih črticah, ki pripadajo dekadentni in »secesionistovski« struji . . . »Drama v vasi« je nekoliko preraztegnjena. Za namen novele bi bilo dovolj, ko bi se povest začela tam, kjer mladi Megla vzame ciganko Alenko za ženo. — »Bolnik« je lepa patološka in dušeslovna študija. Snov je dala pisatelju priliko, da nam je pokazal, kaki problemi mučijo često modernega človeka. — »Sestanek« je nežna črtica iz dijaškega življenja, polnega sentimentalnosti in zaljubljenosti. — »Berač« je cno tistih izgubljenih bitij, ki so padla z ladje življenja čez krov in se premetavajo po valovih, dokler jih ne pogoltne globočina. Takih nesrečnih eksistenc kar mrgoli v človeški družbi. Napoti so sebi in drugim, in njih konec je že tako vsakdanja tragedija, da se nam, žal, že ne zdi več —

tragedija. — Črtica »Zaradi mačke« nam predločuje težko verjeten slučaj, da bi kdo zaradi mačke, v katero se je »zaljubil«, ubil človeka. To je pač le posamezen slučaj. Takisto ne moremo verjeti, da bi bil »Srakoper Janža« realen. Poznam kmeta in njegovo dušo do dna, pa vem, da je silno praktičnega in materialistnega mišljenja. Zatorej ne verjamem, da bi se bil Janža mogel tako zaljubiti v svojo hruško, da bi takorekoč noč in dan sanjaril o njej in da je ne bi hotel prodati niti za dober denar. In da bi na vse zadnje še zblaznel zaradi svoje ljube hruške ter skočil iz obupa pod njo, ko se podira — oprostite, g. Meško, to ni kmet! Da pa je ubogi Srakoper drugače izvrstno risan, in da so tudi njegovi namišljeni »duševni boji« imenitno analizovani in opisani, to stoji. — Pravi noveli sta po mojem mnenju »Bajka v kreposti« in pa »V salonu gospe Sokolove«. Posebno ti dve stvari nam pričata, kako zna naš Meško kako povest neprisiljeno zasnovati, kako zna čitatelja privabiti, da posluša kako povest tako, da sam ne ve kdaj. »Bajka o kreposti« nam kaže čisto verjeten slučaj, da neizkušeno dekle pobegne s svojim ljubimcem, zapustivši očeta samega in ne pomislivši, kake posledice utegne imeti njen korak. Stara pesem! Pisar Zupanec je izvrstno risan, in mi nehoti simpatizujemo s tem nesrečnim očetom, ki je izgubil vero v krepost svoje hčerke. — Radi tudi poslušamo, kaj pripoveduje dr. Leitner mladi baronici. Ton te povesti je ljubezniv in neprisiljen. Tu ni nikake nepotrebne raztegnjenosti, kakor n. pr. v »Drami na vasi«. Tudi dr. Leitner je izgubil vero v krepost svoje ljubice, ker se mu je grdo izneverila . . .

S temi osmerimi črticami je Meško obogatil našo novelistiko. V črticah, ki so posnete iz kmetiškega življenja, slutim, da je porabljal nemara nekatere modele iz svoje ožje domovine, iz Slovenskih Goric. Sam iz svoje izkušnje vem, da biva in živi tam v tistih zanimivih krajih nemalo originalnih tipov, ki so bili doslej še čisto neznani našim drugim rojakom. Za novelista in romanopisca je tisti del naše domovine še prava neizčrpana zakladnica »najlepših« modelov.

Pričakujemo, da pojde g. Meško še večkrat s svojim umetniškim aparatom v svojo »Panonijo«, da nam posname še marsikak zanimiv tip. Naravno je, da se mora naš pisatelj pravzaprav šele sedaj, ko je stopil v življenje, začeti razvijati. Naj se v svojih spisih nikdar ne oddaljuje od dejstvenega življenja, naj riše in slika vselej le po naravi, naj postane realist v najboljšem pomenu besede! Ta tesna zveza in dotika z resničnim življenjem ga more edino obvarovati vsake nerealnosti, neverjetnosti in pretiranosti, kakršnih čitatelj menda najde tu in tam v teh osmerih »slikah in povestih« . . .

* * *

Anton Medved, ki je objavil v tem zvezku nekaj svojih epskih pesmi, nam je dobro znan pesnik. V »Domu in Svetu« in v »Slovenki« je natisnjenih že menda na stotine njegovih pesmi lirske in epske vsebine. Spisal je tudi par dram. Svojim pesmim daje rad kako filozofsko pointo. Jezik njegov je vseskozi lep, čeprav se v dikciji in obliki sploh drži preveč takozvane formalistične (Cimpermanove) šole. — V tem zvezku objavljene pesmi: »Vzori« in »Na deželi« so prav lepe. Drugi del »Na deželi« pa utegne marsikomu ugajati bolj nego prvi. Najboljše utegnejo biti: »V gozdu« in pa »Zaroka«. Balada (ali romanca?) »Pred vaško lipo« bi bila dobra, ko se ne bi končavala tako — filo-

zofsko. Po tako realističnem začetku čitatelj ne bi pričakoval takega abstraktnega zvršetka . . .

* * *

Gospod prof. Levec in predsednik »Matici« je vsakemu izobražencu znan kot temeljit poznavalec naše literature. Protestantovsko književno dobo, Vodnika in zlasti Prešerna pozna na Slovenskem malokdo tako temeljito kakor baš on. Bivši desetletni urednik »Ljubljanskega Zvona« je imel tudi priliko, videti za kulise naših novejših literatov. Kot urednik je na marsikaterega svojega sodelavca jako blagodejno vplival. Ni tukaj v »listku« pravi prostor za to, da bi se obširneje govorilo o tem. Samo to mi bodi dovoljeno povedati že sedaj, da sem tudi jaz g. Levcu za marsikak migljaj, za marsikak dober in moder svet hvaležen. Cela kopa uredniških pisem mi priča, kako se je zanimal zame. Opozarjal me je na to in ono glede pesniške tehnike in glede raznih vrst v poeziji; podarjal mi je ali posojal razne knjige leposlovne in poučne vsebine . . .

Gospod Levec je pa znan tudi kot izborni stilist. In zato je čitamo z zanimanjem vse, kar pride izpod njegovega peresa.

Čeprav nas dandanes znana pesem »Popotnik« ne zanima več tako in ji ne pripisujemo nikake posebne važnosti, toda essay Levčev o tej pesmi, ki je svoj čas veljala za izvirno, je sam na sebi zanimiv.

O Koseskem se je pri nas pisalo že jako veliko. Vprašanje o njegovem pomenu v našem slovstvu ima že celo literaturo. Profesor Levec je v svojem spisu »Ob stoletnici Koseskega« hotel menda samo še bolj utrditi pravo mnenje o Koseskem. In to edino pravo mnenje je, da »Koseski ni izviran, samotoren pesniški talent, ampak v prvi vrsti prestavljavec« . . . Pa tudi kot prestavljavec se »vselej ne more hvaliti«, ker se ne drži izvirnika, ker prelaga je mnogokrat zaide v trivialnost in neprosto voljno komiko . . .

Res je, da je bil Koseski tudi velik političen pesnik. Toda njegove »politične« pesmi so, če jih pazno čitamo, vendarle bobneče retorične tirade; poezije je v njih bridko malo. Zato je tudi Koseskega politična pesem že skoro docela pozabljena. Dandanes smo realisti. In tudi politična ali rodoljubna pesem mora imeti poezije v sebi. Jenko, Stritar, Kersnik (z »Našo pesmijo«), zlasti pa Gregorčič so pokazali, kaka bodi slovenska politična in rodoljubna pesem . . .

Da je Koseski dandanes skoro docela pozabljen, tega je kriv tudi njegov nenaravni jezik . . .

Da je bil Prešeren »prevelik genij za svoj čas in za svoj narod« — kakor piše gospod prof. Levec — je gola resnica. In da so ga baš zato njegovi tesnosrčni rojaki preganjali, ker ga niso razumeli, je takisto živa istina. A da je g. Levec to dandanes, ko se spet prikazuje neka tesnosrčnost v presojevanju umetnosti in literature, še enkrat poudaril, ne škodi, in pisatelji so mu za te možate besede jako hvaležni.

Samo enega stavka na strani 208. zdolaj nisem razumel. Gospod Levec piše: »Prešeren še dandanes kakor velikan nekako osamljen stoji v slovenskem slovstvu; nima nobenega naslednika, nobenega učenca«.

Tega poslednjega stavka, da Prešeren nima nobenega naslednika, nobenega učenca — tega stavka ne razumem. S stališča današnje moderne, s vobodne umetniške kritike te teze sploh ni moči razumeti, ker je nekako zastarala.

Kaj pomenja tukaj »naslednik«, kaj »učenec«? . . . Kak pravi slovenski pesnik poreče :

»Oprostite, gospod profesor, jaz Prešerna čitam, ga uživam, vidim in čutim, kaj in kako on poje in pesni. Naslednik ali učenec Prešernov pa jaz ne morem biti. In zakaj ne?

Kakor vsak pravi pesnik-umetnik je tudi Prešeren pesnil iz sebe, iz svoje individualnosti in pa iz svojega milicuja ter iz svoje dobe! Mene torej, ker sem povsem drugačna individualnost nego Prešeren, ker živim v drugih razmerah in morda kakih 30, 40 ali 50 let pozneje nego Prešeren, pravzaprav nič ne briga, kaj in kako je pesnil on. Jaz pesnim sam iz sebe, izlivam svoje čute, svoje misli v svoje verze; ker sem kolikor toliko proizvod svoje družbe in svoje dobe, imajo in morajo imeti moje poezije tudi kolorit te moje družbe, moje dobe na sebi. Jaz torej nikakor ne morem pesniti tako kakor Prešeren, ko bi tudi hotel. In ako bi hotel pesniti tako, potem nisem več samostalen umetnik, ampak samo slep posnemavec ali plagiator Prešernov! Prešeren je sam zase, jaz pa tudi sam zase. »Naslednik« Prešernov sem samo toliko, v kolikor sem tudi jaz pesnik, slovenski pesnik. S smrtjo Prešernovo ni umrla slovenska pesniška muza sploh, ampak se je v raznih osebah le še dalje in lepše razvila in spopolnila. Z občin napredkom vred smo napredovali tudi mi Slovenci v umetniškem izražanju. Moderni pesniki so dokazali, da se je v tej državi umetnost razvila in spopolnila tudi duša človečja. Razširjeno umstveno obzorje je vplivalo tudi na naše čuvstvanje. In nikakega dvoma ni, da se je tudi naša slovenska duša spopolnila v vsakem oziru tekom let do današnjega dne. Zato je tudi naša umetniška, pesniška misel napredovala, se razvila! . . .

»Učenec« Prešernov? Hm! Tehnike, dikcije sem se nekaj naučil tudi od njega, kakor se je formalne strani pesnjenja učil Prešeren sam od drugih. Ustvarjanja samega se pa nisem mogel učiti od Prešerna, kakor se tega sploh od nikogar drugega nisem učil, ker se umetniškega ustvarjanja samega človek sploh učiti ne more. To je skrivnost genija . . . »Učenec« Prešernov torej ne morem biti, ker se pesništvo učiti ne da . . .

Ali so pesniki: Heine, Körner, Uhland, Keller, Hamerling, Dehmel, Liliencron, Hoffmannsthal . . . nasledniki in učenci n. pr. Goetheja?

Ne! in da! . . .

Tudi Goethe stoji »osamljen« med svojimi kolegi, kakor Prešeren med svojimi . . . Mickiewicz, Puškin, Lermontov, Preradović, Čech, Vrhlický, Gregorčič, Stritar, Cankar, Zupančič, Kette . . . vsi so »osamljeni«, vsak izmed njih stoji sam zase kot umetniška individualnost, čeprav se je vsak izmed njih kolikor toliko učil od drugih. Toda svojo dušo izraža vsak izmed pravih pesnikov na svoj, izviran način, in zato v tem oziru in zmislu ne more imeti nobeden pravi umetnik-pesnik — »učencev«; »naslednike« pa ima vsak le po umetnosti sploh . . .

Kak drugi slovenski pesnik vam poreče: »Kako je opeval Prešeren n. pr. svojo ljubezen — kaj nam mar? Jaz opevam svojo na svoj način. Prešeren je živel v romantični dobi. Mi novi in mladi ne moremo več nazaj v tiste čase. Prešernova doba z vsem, kar je ustvarila, se ne povrne več. Prešeren je velik umetnik, ker je izpesnil vso svojo individualnost, ker je kot slovenski pesnik izpolnil svojo dobo. Kot človek nam je razodel svojo dušo tako, kakor mu je dopuščal organ, ki ga je imel na razpolaganje — jezik. Dandanes bi tak velik talent pesnil še veliko lepše, nego je mogel takrat« . . .

Kak tretji pesnik slovenski bi nemara opomnil: »Prešeren je pisal balade in epske pesmi sploh. Balade in take reči pišemo tudi mi. In laskamo si, da naše balade niso slabše, nego so Prešernove. Veliko, veliko jih je celo boljših. Toda Prešernove so pač — Prešernove in imajo pečat njegove muze in kolorit romantične dobe...«

Da, Prešeren je velik umetnik. Prešeren je kot strogo občrtana pesniška individualnost z marko »Prešeren« res osamljen, kakor je osamljen vsak pravi samostalni umetnik. Kakor pesnik sploh pa ima vse polno enakovrstnih tovarišev na slovenskem Parnasu. On stoji sam zase, kakor stoji sam zase vsak pravi umetnik in genij. Umetniški duh se javlja v vsakem človeku drugače, ne ponavlja pa se nikdar, in zato ne more imeti ne učencev ne naslednikov...

Gospod profesor teh-le vrstic o Prešernu ne bo smatral za kako polemiko z njim, ker to niso. Besede našega čislanege literarnega essayista so mi dale samo prijeten povod, da sem napisal nekaj misli o epigonstvu in učenstvu v pesništvu... *A. Aškerc.*

Slovenski pravopis. Sestavil Fr. Levčec, c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik v Ljubljani. Na Dunaju. V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig 1899. — Cena vezani knjigi 1 krona, nevezani 90 vinarjev. Str. 165.

Že takoj, ko je bil dokončan Pleteršnikov slovar, smo bili mi prvi, ki smo se Pleteršnikove pisave ne samo oklenili, kolikor smo se mogli in znali, ampak jo tudi iskreno priporočali vsem pisateljem in časopisom. In nekateri pisatelji in listi so se res z »Zvonom« vred pokorili Pleteršnikovim, vobče trezno premišljenim načelom, drugi pa so se jim upirali do današnjega dne — iz različnih vzrokov. Nekateri prezirajo bistvo knjižnega pravopisa, ki nikakor ni znanstveno poprišče, na katerem naj bi posamičniki razkazovali svojo večjo ali manjšo bistroumnost, nego konvencionalen pripomoček za pismeno sporazumevanje med vsemi omikanci istega naroda. Nekateri pa ne nasprotujejo načeloma Pleteršnikovim načelom, ampak neznana so jim; prilično dragega njegovega slovarja si ne more vsakdo omisliti, in pa tudi okoristiti se ne zna vsakdo z njim; slovar je prvič silno obilen, in naši žurnalisti in uredniki, katerim je čas denar, si ne utegnejo v vsakem dvomnem slučaju v njem poiskati pojasnila; vrhutega pa je Pleteršnik z učenjaško objektivnostjo sprejel v svoje delo čisto različne pravopisne oblike iste besede, in le ukumu čitatelju je možno pogoditi, za katero se je treba odločiti v zmislu Pleteršnikovega pravopisnega sestava.

Vsem tem neprilikam je konec napravil Levčec »Pravopis«, ki poleg ortografskih »Pravil« (str. 5—124) obsega tudi »Slovar« (str. 125—167) zlasti takih besed, ki so v pravopisnem obziru dvomne. »Slovenski pravopis« dobro dojde ne samo šolam in uradom, ampak tudi pisateljem in urednikom, katerim bo utešil pravopisne škruplje. Doslej so bili naši peresniki spričo naše pravopisne šarenosti res skoro primorani, si pred javnim pisateljskim nastopom omisliti svoje pravopisno prepričanje ter si prikrojiti svoj pravopisni sistem. Odslej jim bode ta trud prihranjen; opirajoč se na Pleteršnikov-Levčev »Pravopis«, se bode lahko vsakdo odrezal napram vsem pravopisnim očitkom, rekoč: »Jaz pišem po Pleteršniku-Levču!« Kot dobrodošlo razbremenilo mučnega »pikolovstva« je torej treba smatrati »Slovenski pravopis«, ne pa morda kot uradno omejitev dosedanje zlate ortografske svobode; gojimo željo in nado, da ga s

tega stališča sprejmo in se mu uklonijo tudi naši najostrejši ortografski natančneži, in da vsi naši bomkarji in antibomkarji, kotkarji in kakorkarji v bodoče svojo filološko akribijo bolj koncentrujejo na notranje vrline našega jezika ter od jezikovne somatologije preidejo — tandem aliquando — k jezikovni psihologiji, k proučevanju in izobraževanju sloga. Ne vem, ali si je bil Levstik v svesti, ali ne, pa res je, da so bile vse njegove pravopisne in slovniške teorije in novotarije prav malo vredne napram praktičnim naukom njegovim, ki nam jih je podal s svojim krasnim stilom. Ne da bi delali Levstiku krivice, lahko rečemo, da so bili njegovi slovniški naporji, s katerimi nam je oktroiral vsakčas kako pravopisno posebnost (*nijmam, nemam, liža, sinove* nam. *sinovi* itd.), zgolj igrače, enodnevnne prikazni, dasi jim je posvetil toliko truda in dragega časa, njegovega »Krpana«, četudi pravopisno zastarelega, pa bodo radi čitali še pozni naši potomci. To resnico naj bi pomislile vse »učene sence« in njih nasprotniki ter že vendar opustili mlatvo prazne slame! —

S tem iskrenim priporočilom Levčevega »Pravopisa« zlasti napram našim pisateljem, žurnalistom in urednikom smo si v svesti, da je izvršil »Zvon« svojo časnarsko dolžnost, tembolj, ker nas je trdna volja podkrepiti svoje priporočilo z dobrim zgledom ter odnehati tudi še v onih nemnogih malenkostih, v katerih se je dosedanja naša pisava razločevala od Levčevega pravopisa.

Toda s splošnim načelnim odobravanjem Levčevih pravopisnih pravil se seveda nismo odrekli pravice, da ocenimo »Pravopis« kot knjižno delo, pregledamo njega razredbo ter omenimo posamične hibe in nedostatke; saj s to kritiko, ki jo podamo v naslednjih vrsticah, nikakor nočemo izpodkopavati ugleda in avtoritete Pleteršnikovemu-Levčemu pravopisu — saj se mu, vnovič bodi povedano, sami pokorimo — temuč navdaja nas želja in bi po svojih močeh radi kaj pripomogli, da se slovensko pravopisje bolj in bolj spopolni, utrdi ter naposled preide vsemu narodu v meso in kri. »Več oči več vidi«, in profesor Levec si, ko je bil prevzel nalogo, ki se sicer poverja celim anketam, gotovo sam ni domišljjal, da ustanovi že na prvi mah popolno delo brez najmanjše hibe. Tudi se z naslednjimi opazkami ne dotikamo tolikanj Levčevih pravil, ki so vobče dobro premišljena in utrjena, nego mu hočemo z njimi le dati migljajev, kako naj bi se spopolnila knjiga pri prihodnji izdaji. Seveda naše beležke niso popolne, ker nismo v tem kratkem času utegnili pregledati vse knjige natančno, in ker se je pri slovarskih delih šele po daljši rabi možno uveriti, česa jim je še vsega treba v spopolnitev. —

Najpreje nam bodi dovoljena splošna opomba, da se nam vidi prvi del knjige (»Pravila«, str. 5—124) veliko preobširen napram »Slovarju« (str. 127 do 165) ali »Slovar« preškop napram »Pravilom« ali pravzaprav oboje. Pomisliti treba, da je knjiga namenjena zlasti praktični rabi, in da večina onih, katerim bo rabila, nima niti volje niti zmožnosti, proučiti vseh obširnih, dostikrat nemalo zamotanih glasoslovnih, oblikoslovnih i. dr. pravil. Poreče se mi: Saj ta oddelek tudi ni, da bi ga proučil od konca do kraja, nego da v njem poiščeš, kadar ti treba kake orientacije. Odgovor: Koliko pa jih je, izimši filologe, ki bi bili tako verzirani v raznih delih slovnice, da bi brž našli, česa jim treba. Nemška pravopisna pravila gotovo niso nič manj zamotana nego slovenska, in vendar jih je obravnaval Stejskal v svoji knjigi »Regeln und Wörterverzeichnis für die deutsche Rechtschreibung«, ki je približno tako obsežna kakor »Pravopis« (str. 167), in ki je bila morda tudi prof. Levcu za

vzor, na 64 stranh (Levec 120!), dočim je posvetil vso drugo knjigo slovarju (str. 103, Levec 39!). Slovar bo treba v prihodnji izdaji vsekakor naizdatneje pomnožiti; kajti sedaj je celo nedostaten, ne le lajiku, ki se ne bo znal okoristiti s »Pravili« ter si ne bo vedel po analogiji v »Slovar« sprejetih besed ustvariti pravopisne oblike premnogo nesprejetih besed, nego tudi strokovnjaka pusti često »Slovar« na cedilu, in zatekati se nam bo treba še vedno k Pletersniku. Ker pa nikakor ni želeli, da bi se obseg knjige povečal, ampak da bi se narobe kolikor možno skrčil zaradi nižje cene — knjiga je namenjena zlasti tudi dijakom! — tedaj bode neizogibno, da se »Pravila« vsaj na polovico sedanjega obsega stisnejo.

In to bode tudi lahko, ako se bode njih sestavljatelj strogo držal načela, da sprejme vanjo res samo ona pravila, ki se tesno dotikajo pravopisja. Dosedaj pa tega ni storil, nego nam je podal v svojih »Pravilih« celo slovnico z vsemi nje predeli (glasoslovje, oblikoslovje, debloslovje, besedni red v stavku). Ne vidi se nam napačno, da se pravopisje razpravlja takisto po slovniških oddelkih, saj pravopisje res zasekava v vse slovniške kategorije; toda prof. Levec je v navedene skupine sprejel množino pravil, ki so s strogim pravopisjem le v rahli, posredni zvezi. Semkaj štejemo n. pr. vsa obširna pojasnila o glasovnih premembah, o sklanjavi in spregatvi (str. 9—60), ki so res jako poučna, a ne sodijo v tej razteznosti v pravopisno knjižico, v kateri človek ne išče slovniškega pouka, nego samo razjasnila v pravopisnih dvomih.

In pa še en dobiček bi imel prof. Levec, ako bi bil »Pravila« omejil ter mednja le to sprejel, kar se res strogo dostaje pravopisne teorije: izognil bi se bil nevarnosti, da pride navzkriž — zlasti v »Glasoslovju«! — s priznanimi znanstvenimi teorijami. Faktum je, da je jezikoslovje (tudi slovansko) v zadnjih desetletjih silno napredovalo, in da je tudi Miklošič v mnogočem že zastarel (prim. Leskienov »Handbuch der altbulgarischen Sprache« v 2. in 3. izdaji napram Miklošičevi »Formenlehre in Paradigmen«). A prof. Levec kot mnogo obremenjeni šolnik se gotovo ni utegnil sproti temeljito seznanjati z znanstvenim napredkom slovanskega jezikoslovja izza one dobe, odkar je on pohajal vseučilišče. Sicer pisatelj teh vrstic spričo stanovskih poslov tudi ni več »à jour« v jezikoslovni vedi, toliko pa vendar lahko trdi (ker je iz prilično mlajše dobe), da so nekatere Levčeve razlage v nasprotju z dognanimi znanstvenimi resnicami, in bojim se, da najdejo takih nasprotij slovenisti-strokovnjaki še več. Nekaj takih svojih pomislekov priobčimo z drugimi beležkami vred prihodnjič.

(Konec prihodnjič.)

Usoda prvih slovenskih sanjskih bukvic. Dne 6. septembra l. 1800. je bil ponižni knjigovezec Ignac Kremžar v Kranju v velikih strahih. Vršila se je pri njem uradna hišna preiskava. In zaradi česa? Zaradi nesrečnih slovenskih sanjskih bukvic! Vlada je bila poslala iz Ljubljane policijskega aktuarja Simona Kremnitzerja, ki je knjigovezcu Kremžarju zaplenil 26 še ne razprodanih sanjskih knjižic, vzel ubogega Kremžarja na protokol ter s pravilno sestavljenimi uradnimi akti pod pazduho ostavil lepi Kranj.

In v kakšne sitne neprilike so bile spravile te šmentane sanjske bukvice razne osebe in urade! In kakor njega dni v raju, ko se je bil zgodil »prvi

*) Nemški pravopis, ki je izšel v c. kr. zalogi šolskih knjig (Regeln und Wörterverzeichnis), velja samo 10 (deset) novcev!

groh», tako so se tudi tukaj krivci izgovarjali drug na drugega. Seveda: nihče ni hotel biti kaznovan zaradi nenavadnega »zločina! Okrožni urad je namreč dolžil tiskarja Eggerja v Ljubljani in pa založnika Kremžarja, da sta se pregrešila proti nekemu dvornemu odloku iz l. 1755., ki prepoveduje tiskati, oziroma razpečavati sanjske bukve, katerim cenzurna komisija ni pritrdila na čelo besede »imprimatur!«

Kremžar je rekel, da je dal tiskati sanjske knjige le na občno željo kranjskih kmotov, ki so že davno živo pogrešali te vrste književnosti, katera jim gotovo pripomore zadeti srečo v loteriji.

Tiskar Egger pa se je izgovarjal, da za »imprimatur« sato ni prosil, ker je mislil, da je čisto dovolj, če je g. Blaž Kumerdej, ki je vendar uradni cenzor za »kranjske« knjige, zapisal na rokopis svoj »vidi« s svojeročnim podpisem vred. Toda ti izgovori niso držali. Žaljeni dvorni dekret je zahteval zadoščenja. In ker je bila knjiga tiskana v Ljubljani, je takozvani »Kreissatz«, ki je mestnemu magistratu, kadarkoli je mogel, metel polena pod nogo, še temu poslal velik »nos«, ker ni dovolj pazil, da bi se pred njegovimi (magistratskimi) očmi ne bila zgodila taka vzbokričeča nezakritost! »Bürokrat aber ist sich bey überwiesener Übertretung an die Strenge der Patente, vornemlich aber gegen die Buchdrucker genauest zu halten, die das grösste Unheil stiften.« (Tako stoji v ukazu, ki ga je bil dobil magistrat dne 29. novembra 1800. l.).

In kako se je končala ta sanjsko-literarna tragedija?

Knjigovezec Kremžar je bil naredil s svojimi sanjskimi knjižicami boljše kupčijo nego dandanes kak knjigar z modernimi slovenskimi beletrističnimi izdajami, izgubil (pa je, žal, 26 poslednjih izvodov, kar je bilo vsakakor škoda. Knjiga je imela naslov: »Na novozh popravljene sanjarske buquize sa svoje srezhe v' lotterijski Jegri na mnogotere vishe naidti. Prestavlene inu pogmerane, is lashkiga v' nemshku, inu is nem. v' krainskue« ...

Kakor priča še ohranjeno »kazalo«, je bila knjiga pisana po vseh pravilih sanjezanstva in loterijologije. Nič manj nego 90 »poglavij« ali sanjskih prizorov je obsegalo »zanimivo« književno delo! Na še ohranjenem aktu čitamo med dragimi te-le besede, ki so bile nemara tudi ilustrovane — n. pr. Kazha, ura, flasha, kavder, britof, tulipan, muhe, sluzer, peglesen, smrtna koft, mertuashka truga, dojiti, fajfa, praskati se, duch, preganian biti, shikrota, moliti, ponozhna auba, pridigo slishati, shenski zhevli, v' srazii hoditi, glash is gifam, in zadnja točka: merkouza! Na koncu tega »indeksa« pa stoji zapisano: »Vidit Blasius Kumerdey, s. r. Kreiskommisär.

Zbok svoje poljudno-znanstvene, vmes visoko poetične ter humoristične vsebine je bila ta »epohalna« knjiga pravi »hodizmano« loterijskih bratov in sester. Mastnih »tern« in poštenih »amb« je tiste dni baje padalo ko toče. Zato si lahko mislimo, da je bila zaplomba tistih 26 eksemplarjev sanjskih knjižic prava finančna kalamiteta za naše ljudstvo; loterijska blagajnica pa si je seveda oddehnila ... Ljubljanski tiskar Egger, čigar stroji so bili ustvarili ta prvi sanjski kompendium, je bil z ozirom na njegovo mladost in neizkušenos sicer oproščen zakonite določene globe, plačati pa je moral popotne stroške za policijskega aktuarja Kremnitzerja, ki je bil šel v Kranj zaplenjat h Kremžarju knjige. Ti stroški so znašali 8 gld. 6 kr. tedanje vrednosti ... Dandanes, ko je evropska znanost tako vsestransko napredovala, ko imajo vsa učenjaška raziskavanja em-

pirično podlago in slone vsi pozitivni rezultati na realnih temeljih, seveda tudi sanjska znanost in umetnost ni zaostala! Veliko bolj nego stari Kaldejci in Egipčani smo dandanes prepričani mi moderni ljudje, da je med sanjami in pa med — loterijskimi številkami res neka globoko utemeljena notranja simpatija in vzročna vez . . . Z drugimi modernimi književnostmi vstric je napredovala tudi naša sanjska literatura. Le poglej, čitatelj, kako elegantno se prezentuje v kakem knjigotržnem oknu dandanes slovenska ilustrovana sanjska knjiga! Koliko več duševnega užitka in pa denarnih uspehov pri loteriji donša dandanes taka knjiga!

Kako se vsled takšne literature razširja prosveta in prava omika, kako se povzdiguje narodno blagostanje in posredno moč in ugled celega naroda! No, ker je končno vsak napredek samo nasledek razvoja, ne smemo biti nehvaležni prvim poskusom in naivnim početkom na kateremkoli znanstvenem ali umetniškem polju. Zato je pa tudi vredno vedeti, kakšno usodo so imele prve slovenske sanjske bukvice. Ta donesek k naši literarno-kulturni zgodovini sem posnel iz aktov tukajšnjega mestnega arhiva.

A. Aškerc.

Slovensko gledališče. Konec gledališke sezone nam ni prinesel mnogo novega. Prvikrat smo videli na našem odru dne 2. marcija zgodovinsko igro v štirih dejanjih »Vojni načrt«, katero je spisal Julij pl. Werther, poslovenil pa Iv. Metov. Pisatelj je v tem proizvodu prepletel s priznanja vredno spretnostjo resnične dogodke z izmišljotinami svoje domišljivosti ter združil oboje v zaokroženo dramatiško celoto. Značaji so dokaj dobro, toda le bolj zunanje risani, brez psihološke poglobitve; zategadelj pa nedostaje osebam, ki nastopajo v tej igri, krepke individualnosti. Da bi se igra trajno vzdržala na našem odru — dvomimo navzlic temu, da je kratkočasna.

Prav zanimiv je bil »Prešernov večer«, katerega je priredilo dramatično društvo dne 20. marcija na korist Prešernovemu spomeniku; s tem večerom se je obenem zaključila letošnja gledališka sezona. Spored tega večera je bil skoz in skoz izviren. Poleg domačih skladb, katere je izvajala deloma vojaška godba, deloma pa so jih peli pevci naše opere, se je predstavljal Stritarjev »Prešernov god v Eliziji«, potem »Krst pri Savici«, katerega je prav spretno priredil za oder gospod Engelbert Gangl, in pa Aškercov dramatiški prizor »Prešeren v gostilni pri Zlatem grozdu«.

Da ta prizor ni pisan za oder, in da si ga je dal gospod pisatelj šele v v zadnjem hipu izviti iz rok, se mu pozna, a bila je vsekakor jako lepa, rekli bi, za Aškercova karakteristična misel, pokazati nam Prešerna v gostilnici, to je ondi, kjer se človek najlaglje pokaže človeka. Dasi morda dialog v tem prizoru ni povsod tako umerjen in razpleten, kakor bi zahtevala dramatiška pravila, pa je za to vsebina govora vrlo ubrana, tehtovita in obenem pristrčna. Sicer se ne zlagamo povsem s Prešernom-Aškercem, ko pravi, da je edini razloček med umetniki in neumetniki ta, da le-ti modro zamolče, kar so doživeli, dočim so oni »norci preodkritosrčni«, kajti razloček tiči pač v tem, da umetniki malo drugače čutijo nego neumetniki, in pa da znajo umetniki primerno izraziti in upodobiti svoja čuvstva, dočim neumetniki tega ne znajo; vendar pa se nam zdi, da Prešeren spriču prirojenega mu sarkazma res ne bi bil rabil drugih besed, nego mu jih je položil na jezik gospod Aškerc, in ves prizor napravi na gledavca vtisk, kakor bi nam bil podal v njem Aškerc resničen moment iz Pre-

šernovega življenja. Škoda le, da ne govori Prešeren vseskozi ironski in s sarkazmom; učinek bi bil potem še mnogo večji . . .

Naše domače igravce, ki so sebi na korist priredili dne 26. marcija in 3. aprila izredni predstavi, imamo zahvaliti, da smo videli na odru igro iz časa kmetijskih uporov »Za pravdo in srce«, ki jo je že pred daljšim časom spisal Anton Medved. Dasi je začetek igre jako dramatiški, nas vendar prvi dve dejanji čisto nič nista zadovoljili. Vse, kar nam prinašata, se nam zdi neverjetno. Čudno je, da puste ranjenega Erazma v preprosti koči; čudno, da ga mati tako pozno obišče ter po čisto kratkem pozdravu zopet odide; neverjetno, da Katarina ne bi bila spoznala Andrejevega glasu, ko je zaklical: »Le tako naprej, prihodnjič pomerim bolje!«; neverjetno, da bi oče hčeri še nikdar prej ne bi bil povedal, na kak način ji je umrla mati; neverjetno, da Dizma Andreja takoj ne izda, ko ima dovolj povoda sumniti, da je on streljal na njegovega gospoda; skrajno neverjetno je, da Andrej ve za Dizmov zaklad, pa da se ga ne dotakne niti ne izda nikomur te skrivnosti; tudi se v prvih dveh dejanjih človek ne more sprijazniti z mislijo, da sin ponosne grajščakinje v resnici ljubi hčer preprostega slepca, in sicer zato ne, ker pisatelj ni znal napraviti tega dogodka bolj verjetnega.

Jako prijetno pa so nas iznenadila zadnja tri dejanja. Na nas je napravila vsa igra vtisk, kakor bi bilo poteklo med tem časom, ko je pisal gospod Medved prvi dve dejanji, in onim časom, ko je pisal zadnja tri, najmanj par let; toliko zrelejša se nam vidi druga polovica. S tem nočemo reči, da ne bi bilo v zadnjih treh činih nobenih hib, in da ne bi imeli i tu ničesar prerekati; a kdor je pazljivo sledil zadnja tri dejanja, mora priznati, da so ondi nekateri prizori jako vestno in s pravim preudarkom izdelani, in da tiči v njih mnogo dramatiške moči — skratka: priznati mora, da je gospod Medved pokazal tudi v tej igri svoj dramatiški talent. Zlasti lep bi bil tudi konec, če ne bi bil preveč raztegnjen, če ne bi kazil celega učinka s svojim nastopom Dizma, ki je sploh v vsej igri pravi nepridiprav; ako ne bi bilo njega in tistega njegovega zaklada, bi bila drama vsekakor dosti boljša, nego je.

Gospod Medved je nameraval spisati zgodovinsko igro, a to se mu ni povsem posrečilo. Kar je v igri zgodovinskega, je le bolj za stafažo, in po naši sodbi navzlic njegovemu delu slovenska tragedija izza časa kmetijskih uporov še ni spisana . . .

Razen navedenih novosti smo videli v zadnjih petih tednih gledališke sezone same ponavljanke. Izmed dramatiških predstav nam je omeniti sledeče:

Dne 16. februarja in 7. marcija se je ponavljala gluma »Trije pari črevljev« in sicer 16. februarja na korist naše izvrstne subretke gospe Polakove; dne 12. in 16. marcija so napolnili hišo spet »Rokovnjači«, a dne 14. marcija je gostoval z jako lepim uspehom g. Ig. Borštnik v drami »Fužinar«.

Opernih predstav smo imeli v omenjenem času sedem. Dne 18. februarja se je pel petič »Lohengrin«, 21. in 26. februarja »Fra Diavolo«; 28. februarja je bila na vrsti spet »Aida«; dne 4. marcija se je pel na korist izvrstnega basista Marcela Fedyczkowskega prvič v tej sezoni »Faust«; dne 10. marcija je imela svoj častni večer naša odlična altistka W. Radkiewicz in uprizoril se je »Trubadur«, a dne 18. marcija sta se peli na korist priljubljenega tenorista Raškoviča še enkrat »Ksenija« in »Cavalleria rusticana«.

Kiparja Ivana Zajca umotvori. Mladi nadarjeni ljubljanski kipar, g. Ivan Zajc, je m. m. dovršil petero velikih reliefskih del, ki bodo krasila farno cerkev v Krškem. Vsi reliefi so visoki (haute-relief), t. j. podobe so izklesane za dobro polovico iz kamena in stopajo skoro popolnoma plastično pred gledavčeve oči. Dve podobi predstavljata simbole iz narave, tri pa prizore iz sv. pisma ali iz legende.

Najpoetičnejša skupina je »Jutro«. . . . Solnce vzhaja. Nad pokrajino plavajo trije geniji. Srednji drži v rokah note in poje jutranjo himno solncu. Njegov tovariš na levi zaliva cvetlice, oni na desnici pa seje seme po gredah in brazdah. Plastična lirika! Podobe so izsekane v $\frac{2}{3}$ velikosti. Ves kip je 2 m dolg, 1 m visok.

V isti veličini je narejen pendant »Večer«. Tudi trije angeli. Srednji je poosebljen pokoj, genij na levi drži palmovo vejico, oni na desnici pa čašo, ki je pripravljena, da iztisne vanjo sok zrelega grozdja, visečega pod njim na trsu . . .

Oba kipa imata podobo polukroga.

Popolnoma okrogli, 2 m v premeru veliki so trije reliefi, ki predstavljajo verske prizore.

Prvi je »sv. Trojica«. Znale tri božje osebe v obligatni in običajni skupini.

Drugemu reliefu je podlaga sujet iz sv. Janeza evangelista »skrivnega razodetja«. Na otoku Palmosu sedi ob morju, pljuskajočem ob breg, sv. Janez, zamišljen v nebeške višave. Priplava k njemu angel Gospodov s povzdignjeno desnico, v levi pa drži knjigo, »zapečaten s sedmerimi pečati«, ter jo izroča najljubšemu učencu Jezusovemu. Obe podobi, Janezova in angelova, sta krasno, življenju slično in obenem idealno izvedeni. Posebno diven je angel s svojima smelima perutnicama! Sv. Janez drži v desnici zlato pero . . .

Najbolj dramatična je tretja religiozna skupina, katere snov je posnel g. Zajc iz znane legende. Sv. Janeza evangelista so hoteli baje sovražniki nekoč zastrupiti ter so podkupili nekega krčmarja, da mu je dal prinesiti zastrupljenega vina. Toda sv. Janez naredi čez čašo križ in — sam $\ddagger\ddagger\ddagger$ švigne v podobi gada iz posode. Na tem reliefu vidimo baš ta prizor Janezovega čudesa. V ospredju drži sv. Janez čašo, iz katere se izvija bronasti gad; v ozadju stoji krčmar s topim, zapitim obličjem, prestrašen; poleg njega neka ženska (sužnja?). Na desni sv. Janeza se zvija od samega začudenja s sklenjenimi rokami mlada krasna sužnja, na levi pa stoji z izbuljenimi očmi etiopski suženj, ki je sv. Janezu bil ponudil zastrupljeno čašo. Zares, živo, realistično — prava umetnost! Po mojem neodločilnem mnenju je g. Zajc baš s tem zadnjim reliefom pokazal in dokazal, da je zmožen upodabljati najbolj dramatične prizore, in da ga čaka, če najde obilo naročil in velikodušnih mecenov, še lepa bodočnost. — Cerkvi v Krškem pa je čestitati, da jo bodo dičili tako lepi umotvori slovenskega kiparja Zajca. Škoda samo, da bodo vzdani ti reliefi na zunanjem zidu cerkvenem, kjer bodo izpostavljeni vsem vremenskim in drugim neizogledom.

Gosp. Zajc ima svoj atelier na Resljevi cesti v kamenoseškega mojstra g. Tomana poslopju . . .

Pa pravijo naši nasprotniki, da Slovenci nimamo svojih kiparjev! . . .

A. Aškerc.

Matica hrvatska. (Konec.) Čovjek i njegovo zdravlje. Napisao prof. dr. Antun Lobmayer. Sa 46 slika. Zagreb. 1898. Izdanje

Matice hrvatske. 8°. 190 str. — Dr. Anton Lobmayer, profesor porodničarstva v deželni bolnici v Zagrebu, je napisal že več popularno-zdravniških knjižic. Izvestno je Matica hrvatska pravo pogodila, da je izdala svojim članom te prekoristno knjigo, iz katere se mogočiki naučiti primernega življenja in čuvanja svojega zdravja. Po uvodu, v katerem opisuje pisatelj ljudska plemena vobče in osebitosti njih telesa, prikazuje v prvem delu človeško telo in njega ustrojstvo: 1.) organe za gibanje (kostur in mišice), 2.) organe za hranitev (prebavila, krvocvjeve, dihalna), 3.) organe za čutenje (živce, kožo). — Drugi del razpravlja negovanje zdravja, ki je odvisno od tal, zraka, hrane, stanovanja, obleke, dela in počitka. — V tretjem delu je govor o boleznih človeških, kaj treba storiti, kadar kdo oboli, in o prvi pomoči pri boleznih in nezgodah. Popis telesa tem laže razumevamo, ker mnoge lepe in jasne podobe spremljajo lahke in življivo pisane knjige.

Slike iz občega zemljepisa. Napisao dr. Ivan Hoić. Knjiga peta. Evropa. — Slovenske države. Dio prvi. Rusija. Sa 97 slika i jednom zemljepisnom kartom. Zagreb. Naklada Matice hrvatske. 1898. 8°. 398 str. — V peti knjigi tega imenitnega zbornika Matica in njen vrli sotrudnik V. Hoić iznašata pred čitatelje slike raznih evropskih dečel. Slovane mora pač najbolj zanimati »Rusija«, katero je letos izdala Matica na svetlo. Po zgodovinskem pregledu, v katerem se pripoveduje, kako se je ruska država razvila, se opisujejo veličina, lega, meje Rusije, dalje visinska (vertikalna) razgrana in geološke prilike. V IV. poglavju je govor v šarelikih narodnostih, ki žive v prostorni državi. Naslednje poglavje podaja sliko materialne kulture (narodnega gospodarstva), zatem prihaja na vrsto duševna kultura (obrazovanost, književnost, umetnost). Odohravamo g. pisatelja mnenja, da Malorusom ni treba posebne književnosti, a kakor on opisuje slabe uspehe ukrajinske, to ne odgovarja resnici; kajti Hoić iztika bolj druge okoliščnosti namesto krute sile, ki je zadušila maloruski književni pokret. V VI. poglavju razpravlja Hoić o cerkvi, vojništvu in stanovih. Na koncu je opis posrednih delov in mest ruske države. — Brez dvorube se more vsakdo mnogočemu naučiti iz te po najboljših virih sestavljene knjige ter spoznati svetlo, pa tudi temne strani javnega in zasebnega življenja ruskega.

Poviest najnovijega vremena od godine 1815. do godine 1878. Po najboljših piscih napisao Ivan Rabar. Zagreb. Naklada Mat. hrv. 1898. 8°. 527 str. — Knjiga ima obširno kazalo imen in stvari, ki močno pospešuje nje porabnost. O načina, s katerim se opisujejo dogodki, naj svedečijo besede v predgovoru. Gosp. Ivan Rabar . . . je . . . po najboljših piscih — zlasti po Konst. Baileu — povest najnovejšega časa napisal, nisoč dogodka tega veka tako in v onem redu, kakor so se dogodili, in ne spuščajoč se — tudi zaradi večinoma nepristopnega i kritično še neobdelanega povestnega gradiva tega časa — v nikakršno potanjo oceno posrednih dogodkov.

Hrvatskih narodnih pesmi tretjo knjigo (muhamedovske pesme) bode jela Matica razpošiljati konec meseca maja. —

Opomba. V 4. številki letošnjega »Zvona« čitaj na str. 260. namesto »Nunčić« vselej »Necrdić«.

R. P.

Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva je naslov zgodovinskemu listu, kateri je začel letos izhajati v Zagrebu. Urednik

mu je ondotni deželni arhivar dr. Ivan Bojničič-Kninski. Vjestnik izhaja v zvezkih štirikrat na leto ter stane 3 gold.

Ako pomislimo, da imajo Hrvatje razen imenovanega lista še tri druge arheološke časopise, potem, da mnogo zgodovinskega gradiva in historičskih razprav izda vsako leto Jugoslavenska akademija ter da se veliko zgodovinskega blaga nahaja tudi po drugih hrvaških knjigah in časopisih, moramo reči, da so naši sosedi na polju zgodovinopisja daleč pred nami ne samo v absolutnem, temveč tudi v relativnem oziru. Že v prvem zvezku omenjenega Vjestnika nahajamo več zgodovinskih sestavkov, katere so spisal Bojničič, Klaić, Laszowski, Tkalič in Sporčić. Med spisi sta mi posebno ugajala Laszowskega »Povjest i razvoj kr. zem. arkiva« in pa Bojničičev sestavek »Listine XII. veka u zem. arkivu« z dvema slikama. A tudi druge razprave so primerne in zanimive. Začetek je dober ter dela uredniku in pisateljem vso čast. Želimo, da bi imel list dosti sodelavcev in naročnikov. Kor.

Puškin v petdesetih jezikih. Ob stoletnici rojstva nesmrtnega ruskega pesnika A. S. Puškina izda g. P. D. Draganov, pomočnik knjižničarja »Imperatorske javne biblioteke« v Petrogradu, monografijo pod zaglavjem »Petdesetjezični Puškin«. Ta spis se natisne v »Žurnalu ministrstva nar. prosvetljenja« in potem, in extenso, v »Istoričeskem Vjestniku«.

Iz virov, ki jih ima v rokah omenjeni učenjak, bivši gimnazijski profesor, se razvidi, da je Puškin preveden na petdeset kulturnih jezikov; no celo viri, ki jih ima sploh na razpolaganje, niso vsi izčrpani. V kronološkem redu so se pojavljali prevodi Puškina ali iz Puškina tako-le: nemški (1823), švedski (1825), francoski, poljski in srbski (1826), italijanski (1828), češki (1830), moldavsko-valaški (1835), angleški (1835), holandski (1837), perzijski (1837), danski (1843), armenški (1843), novogrški (1847), anglo-amerikanska serija (1849), gruzinski (1852), hrvaški, bivši ilirski (1853), srbo-lužiški (1854), zyrjanski (1856), staro-hebrejski (1861), makedonsko-slovenski (1863), slovaški (1864), slovenski (1865), madjarski (1864), turško-osmanski (1867), kalmiški (1871), bolgarski (1873), tatarsko-karaimski (1873), španski (1874), finski (1876), letski (1877), v židovskem žargonu »aškenaz«, kakor se govori v Rusiji, Avstriji in Prusiji (1879), estovski (1879), latinski (1882), rusinski, t. j. v narečju avstrijskih Rusov (1884), starogrški (1886), »esperanto«, t. j. jezik bodočnosti (1888), rumunski (1891), kavkaško-tatarski ali adzerbejdžanski (1892), japonski (1892), mongolsko-burjatski (1895), čeremiški (1897), gagavsko-turški po besarabskem narečju (1898). Poleg tega je preveden Puškin i na cerkveno-slovenski jezik najstarše in noveše redakcije, kakor tudi na maloruski (ukrajinskaja molva).

Najbolj severna točka, kjer je bil preveden Puškin, je mesto Abo na Finskem (»Kavkaški plenik« — »Minne a' Kaukasien«. 1825, l. pri Frenku); najbolj južna točka je Calcutta (»Kapitanska hči« — »The capitans daugither by St. Godfrey« 1888); najbolj zapadna — Filadelfija (»Bahčsarajski fontan« — Pooschke »The Bakschesarajan fauntaine« by W. Lewis 1849 in pa Chili (»Grobavščik« — »El constructor de atandas« v časniku »Estrella de Chile« 1874) in najbolj iztočna — Tokio v Japoniji (»Boris Godunov« v časopisu pravoslavni Japonci »Uranisiki« (= Skromuost) l. 1892). —

Ko se je sestavljal spis jezikov, na katere se je prevajal Puškin, v kronološkem redu, ni bilo še znano, kdaj so se začeli prevodi na slovenski

jezik. Gosp. Draganov se je obrnil do mene in me prosil, naj mu razjasnim to vprašanje. S pomočjo nekaterih slovenskih učenjakov in pisateljev, najprej pa z ljubeznivo pomočjo g. Antona Aškerc, se je ustanovilo, da za prvi prevod iz Puškina imamo zahvaliti g. Ivana Vesela, dekana v Ilirski Bistrici. On je objavil prevod »Kavkaza« v »Glasniku« 1865. l. Za njim je prevedel Jovan Vesel-Koseski pod monstroznim zaglavjem »Rusko-Puškinovih petero« sledeče iz Puškina: »Ribič in zlata riba«, »Kavkaški ujetnik«, »Mrtva carevna in sedmero vitezov«, »Bakčisarajski vodovet« in »Car Saltan in knez Gvidon«. Te prevode je izdala »Slovenska Matica« l. 1870. Istega leta je preločil zopet g. Ivan Vesel: »Obrekovalcem Rusije«, »Prerok«, »Morju«, »Gvadaľkivira«, »Gruzinska pesem«, »Elegija«; vsi ti prevodi so natisnjeni v »Letopisu Slov. Mat.« — Razen tega je natisnila »Zora« l. 1873 prevode istega prelagatelja: »Krokarija«, »Zimski večeri«, »Basi« in »Črna megla«. Dalje imamo sledeče prevode: »Kapitanova hči« (»Slov. Narod« 1883—84), »Dubrovski« (»Slov. Narod« 1885); ime prelagateljevo ni označeno.

Anton Aškerc je priobčil v »Slov. Večernicah« (1890) prevod Puškinove pravljice »Ribič in zlata ribica«.

Dalje so prevedli: Mat. Andr. Trnovec (Lamarski) »Črna šala« v cirilici v »Slov. Svetu« (1891) po izvirniku, in še prej, l. 1877., v »Zori« po prevodu Stanka Vraza; »Rusalka« v latinici in cirilici z ruskim izvirnikom v »Slov. Svetu« (1892), »Šotlandska pesem« (ibid.), »Kavkaški plenik« (ibid.) »Črkeskaja pesem« (ibid.); M. Hostnik: »Pesen o Veščem Olegu« (»Slov. Svet« 1895); J. Kogej: »Rakvar« v »Slov. knjižnice« 15. zvezku; Semen Semenovič: »Kapitanova hči« v »Slov. knjižnice« zv. 55—56.; Anton Medved: »Talisman« in »Črni šal« (v »Slovenki« 1898). Poleg tega je v nekem letniku »Lj. Zvezna« Levstik priobčil svoj prevod »Vrana« (ВОРОНЪ КЪ ВОРОНЫ ЛЕТИТЬ . . .).

Spleh so prvi začeli prevajati Puškina duhovniki, in oni so ga tudi največ prevedli.

Morda je prevedenega še kje kaj, no tudi tega je dovolj, da bi se dokazalo, da je slavni ruski pesnik dobro znan tudi Slovencem, in ako so moja poročila natančna, se je pojavil torej prvi prevod v 1865. l. izpod peresa g. dekana Ivana Vesela. Spisi: »Kapitanova hči«, »Krokarija«, »Črna šala« pa »Ribič in zlata ribica« so prevedeni po dvakrat po raznih prelagateljih.

Naposled naj omenim, kar je morebiti doslej neznano, da se je bilo po mojem posredovanju ob 50letnici Puškinovi (1887) poslalo iz petrogradske knjigarne v Ljubljano 100 odtiskov Puškina po 1 rub. 50 kop., in kakor sem pozneje osebno izvedel v omenjeni knjigarni, se je potem poslalo v slovenske kraje še 150 odtiskov. Isto izdanje, t. j. po 1 rub. 50 kop. za 10 ali 12 zvezkov, je izšlo zdaj, ob 100letnici, zopet poleg mnogih drugih. Za mladino so prirejena posebna izdajanja, katera dobodo vsi učenci in učenke ruskih srednjih šol brezplačno v spomin 100letnice rojstva velikega genija ruskega naroda.

Tako časte Rusi svoje slavne može. Naj se od njih uče Slovenci, ki bodo kmalu praznovali stoletnico svojega slavnega — Prešerna! Naj i oni pri tem najprej ne pozabijo mladine, ki je naša nada in naša bodočnost!

M. Hostnik.

